

STALKING

doorgronden

STALKING doorgronden

Anne Groenen
Marianne De Vuyst
Serge Malefason

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

INHOUD

INLEIDING

13

HOOFDSTUK 1. WAT IS STALKING?

17

Begrippen in wetgeving en wetenschap

1.1	Inleiding	20
1.2	Juridische definities	23
1.2.1	De Belgische strafrechtelijke bepaling: belaging	23
1.2.2	De Istanbul-conventie	30
1.2.3	Internationale juridische benaderingen	31
1.3	Gedragswetenschappelijke definities	38
1.3.1	Kerncomponenten in de literatuur	38
1.3.2	Stalking als dynamisch proces	39
1.3.3	Digitale stalkingvormen	40
1.4	Afbakening: stalking versus ongewenst intrusief gedrag	42
1.4.1	Obsessieve relationele intrusie en ongewenste toenadering	42
1.4.2	Wanneer wordt intrusie stalking?	44
1.4.3	De rol van perceptie en betekenisgeving	45
1.5	Kerncomponenten van stalking	47
1.5.1	Herhaling en duur	47
1.5.2	Intentionaliteit en cognitieve vertekeningen	48
1.5.3	Intrusie in meerdere levensdomeinen	49
1.5.4	Angst, onzekerheid en verlies aan controle	49
1.5.5	Relationele context en escalatierisico	51
1.6	Omvang van stalking: hoe vaak komt stalking voor?	53
1.6.1	Cijfers interpreteren	53
1.6.2	Internationale studies	53
1.6.3	Nationale cijfers en contextuele verschillen	54
1.6.4	Risicogroepen en differentiële prevalentie	55
1.7	Besluit	57
	Referenties	60

HOOFDSTUK 2. SOORTEN STALKING

62

Verschijningsvormen, dynamiek en samenloop met andere geweldsvormen

2.1	Inleiding	65
2.2	Verschijningsvormen van stalking	66
2.2.1	Klassieke offline stalkingsgedragingen	66
2.2.2	Digitale stalking en technologie-ondersteunend misbruik	68
2.2.3	Indirecte en sociale stalking	70
2.2.4	Hybride patronen	71
2.3	Aard van stalking: intensiteit, controle en dynamiek	72
2.4	Samenloop met andere geweldsvormen	74
2.4.1	Partnergeweld	74
2.4.2	Psychologisch geweld en manipulatie	75
2.4.3	Seksueel grensoverschrijdend gedrag	75
2.4.4	Cybergeweld en technologiegefaciliteerd geweld	76
2.4.5	Kindertijdtrauma en polyvictimisatie	76
2.4.6	Eergerelateerd geweld en contextuele variatie	77
2.5	Extra aandacht voor dwingende controle en intieme terreur	80
2.6	Dader-slachtofferrelaties	83
2.7	Besluit	86
	Referenties	88

HOOFDSTUK 3. SLACHTOFFERS

89

Kenmerken, impact en maatschappelijke doorwerking

3.1	Inleiding	92
3.2	Slachtofferkenmerken	93
3.3	Impact op slachtoffers en maatschappelijke impact	96
3.3.1	Psychologische impact	97
3.3.2	Fysieke impact	98
3.3.3	Sociale en relationele impact	99
3.3.4	Economische en professionele impact	100
3.3.5	Hulpzoekgedrag, rapportage en institutionele impact	104
3.3.6	Kinderen, omgeving en intergenerationele impact	107
3.3.7	Maatschappelijke impact	109
3.4	Besluit	112
	Referenties	114

HOOFDSTUK 4. VERDACHTEN 116

Motieven, typologieën, kenmerken en volharding

4.1	Inleiding	119
4.2	Motieven en typologieën van stalking	121
4.2.1	Situering	121
4.2.2	Psychologische en gedragsmatige motieven	121
4.2.3	Relationele en contextuele motieven	125
4.2.4	Typologieën	128
4.3	Daderkenmerken	141
4.4	Types van dader-slachtofferrelaties	144
4.4.1	Ex-partners	145
4.4.2	Familiale relaties	145
4.4.3	Kennissen en kortstondige contacten	146
4.4.4	Professionele relaties	147
4.4.5	Vriendschappen en sociale netwerken	148
4.4.6	Publieke figuren	148
4.4.7	Onbekenden	149
4.4.8	Jongeren en jongvolwassenen	149
4.4.9	Digitale technologie als toegangsfactor	150
4.5	Dwingende controle leidt tot stalking na de breuk	150
4.6	Recidive en volharding	153
4.7	Psychiatrische stoornissen	155
4.8	Compulsief karakter van stalkinggedrag	157
4.9	Detentie en juridische interventies	158
4.10	Besluit	160
	Referenties	162

HOOFDSTUK 5. RISICO'S INSCHATTEN 164

Risicotaxatie, cognitieve processen en professioneel oordeel

5.1	Inleiding	168
5.2	Wettelijke en beleidsmatige kaders	171
5.3	Risicovragen bij het patroon	173
5.4	Van buikgevoel tot gestructureerde risicotaxatie	178

5.4.1	Van screening tot risicomanagement	180
5.4.2	Drie benaderingen van risicotaxatie	182
5.4.3	Screening Assessment for Stalking and Harassment (SASH)	184
5.4.4	Stalking Risk Profile (SRP)	188
5.4.5	Stalking Assessment and Management Guide (SAM)	196

5.5 Denkfouten bij verdachten: het belang van cognitieve processen in stalkinganalyse 203

5.5.1	Waarom cognitieve processen niet mogen ontbreken in stalkinganalyse	203
5.5.2	Afwijzing als ambigu signaal: het niet-erkennen van relationele finaliteit	207
5.5.3	Minimaliseren, fragmenteren en het wegdenken van het patroon	207
5.5.4	Externaliseren van verantwoordelijkheid en wrok	208
5.5.5	Cognitieve rigiditeit en beperkte beïnvloedbaarheid	209
5.5.6	De digitale context als versterker van vertekening en volharding	209

5.6 Risicotaxatie in de praktijk: van instrument naar ketenbeslissing 210

5.6.1	Risicotaxatie als beslissingspraktijk, niet als invuloefening	210
5.6.2	Eerste lijn: herkenning, SASH en de kwetsbaarheid van vroege inschatting	211
5.6.3	Verdieping: gespecialiseerde beoordeling en forensische context	213
5.6.4	Slachtofferveiligheid, interventies en het probleem van schijnzekerheid	214
5.6.5	Casusregie, informatiedeling en de grenzen van ketensamenwerking	214
5.6.6	Risicotaxatie als professioneel oordeel	216

5.7 Besluit 216 Referenties 218

HOOFDSTUK 6. HOE REAGEREN OP STALKING? 220

Handelingsprincipes, herstel en interventies

6.1	Inleiding	223
6.2	Als slachtoffer: van intuïtief reageren naar strategisch handelen	224
6.3	Algemene handelingsprincipes voor slachtoffers	231
6.3.1	Consistentie boven intensiteit	231
6.3.2	Grenzen stellen zonder onderhandeling	232
6.3.3	Vermijden van onbedoelde bekrachtiging	232
6.3.4	Informatiecontrole als veiligheidsstrategie	232
6.3.5	De rol van context: waarom één aanpak niet volstaat	233
6.3.6	Hulp zoeken als onderdeel van controleherstel	234

6.4	Reageren in verschillende contexten van stalking	234
6.4.1	Ex-partnerstalking	235
6.4.2	Stalking door een bekende buiten een partnerrelatie	236
6.4.3	Stalking door een onbekende of oppervlakkig bekende	237
6.4.4	Werkgerelateerde stalking	238
6.4.5	Digitale stalking	238
6.5	Herstel en intensieve hulpverlening voor slachtoffers	240
6.5.1	Een trauma-geïnformeerde benadering	240
6.5.2	Psychologische ondersteuning en behandeling	240
6.5.3	Herstel van autonomie	241
6.5.4	Sociale steun als beschermende factor	242
6.5.5	Herstel is zelden lineair	243
6.6	De rol van de sociale omgeving	244
6.6.1	Erkenning als eerste vorm van ondersteuning	245
6.6.2	Het risico van goedbedoelde bemiddeling	245
6.6.3	Informatie als toegangspoort	246
6.6.4	Sociale steun en het voorkomen van isolatie	246
6.6.5	Collega's, werkgevers en professionele netwerken	247
6.6.6	Kinderen en andere naasten	247
6.6.7	De omgeving als herstelbevorderende factor	248
6.7	Therapeutische interventies bij stalkingdaders	249
6.7.1	Behandeling als onderdeel van risicomanagement	250
6.7.2	Motivatie en weerstand	250
6.7.3	Omgaan met afwijzing, verlies en fixatie	251
6.7.4	Psychische stoornissen en stalking	252
6.7.5	Dwingende controle en relationele patronen	252
6.7.6	Behandeling is geen garantie	253
6.8	Besluit	254
	Referenties	257

HOOFDSTUK 7. AANPAK VAN STALKING BIJ POLITIE	258
Herkenning, registratie, bescherming en opvolging	
7.1 Inleiding	261
7.2 Eerste verrichtingen door politie	263
7.2.1 Het verschil tussen intrusief gedrag en stalking	263
7.2.2 Risico-inschatting door de politie	265
7.3 Proces-verbaal: correcte registratie	274
7.3.1 Het feit	274
7.3.2 Correcte registratie	275
7.4 Het slachtoffer	276
7.4.1 Het verhoor	276
7.4.2 Gegevensbescherming van het slachtoffer	277
7.4.3 Risicotaxatie bij partnergeweld	278
7.4.4 Sporen	279
7.4.5 Tips voor de slachtoffers	282
7.4.6 Doorverwijzing van het slachtoffer	284
7.5 Contact met het parket	285
7.6 Verdachte	286
7.6.1 Het verhoor	286
7.6.2 De verdachte aanmanen zijn gedrag te stoppen	287
7.6.3 Denkfouten spotten	288
7.7 Wanneer stopt stalking?	291
7.7.1 Verslaving	291
7.7.2 Kosten-batenanalyse	293
7.8 Informeren van slachtoffer na arrestatie/aanhouding of veroordeling verdachte	295
7.9 Kinderen	297
7.9.1 Stalking versus vechtscheiding	297
7.9.2 Bezoekregeling bij stalking	299

7.10	Bemiddeling	302
7.11	Beschermingsmaatregelen	302
7.11.1	Slachtoffers van partnergeweld met tijdelijke verblijfsvergunning	302
7.11.2	Veiligheidsplan	303
7.11.3	Tijdelijk veilig verblijf	304
7.12	Besluit	305

HOOFDSTUK 8. STALKING BINNEN HET STRAFRECHTELIJK BELEID

Vervolg, samenwerking en beleidsinstrumenten

8.1	Inleiding	309
8.2	Het misdrijf stalking	309
8.2.1	De opdracht van het Openbaar Ministerie	311
8.2.2	Het strafrechtelijk beleid – what's in a name?	312
8.3	Het beroepsgeheim als obstakel voor samenwerking	314
8.3.1	Drager van het beroepsgeheim	318
8.3.2	Aard en omvang van het beroepsgeheim	318
8.3.3	Legitieme doorbreking van het beroepsgeheim	319
8.4	Nood aan een strafrechtelijk beleid inzake belaging?	324
8.5	De richtlijnen van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep (COL's)	325
8.5.1	Algemeen	325
8.5.2	De COL 4/2006	327
8.5.3	Eergerelateerde stalking	337
8.5.4	Risico-inschatting?	339
8.5.5	COL 20/2020: contact hebben en houden met het slachtoffer	342
8.5.6	De COL Mobiel Stalkingalarm (MSA)	344
8.6	Veilig Huis als voorbeeld van het strafrechtelijk beleid sensu lato	350
8.7	Besluit	353

HOOFDSTUK 9. HULPVERLENING BIJ STALKING

Slachtofferzorg, behandeling en interdisciplinaire samenwerking

9.1	Inleiding	360
9.2	Algemene hulpverlening	362
9.2.1	Slachtofferzorg	362
9.2.2	Interdisciplinaire samenwerking	364
9.3	Intensieve hulpverlening voor slachtoffers	365
9.3.1	Behandelvormen	366
9.3.2	Waar kan een slachtoffer terecht?	366
9.4	Therapeutische interventies bij stalkingdaders	369
9.4.1	Behandelingsvormen	369
9.5	Jonge stalkingslachtoffers of minderjarige getuigen	372
9.5.1	Jonge stalkingslachtoffers	372
9.5.2	Jongeren als getuige van stalking	372
9.5.3	Waar kunnen jongeren terecht?	373
9.6	Besluit	375

HOOFDSTUK 10. TWINTIG TAKEAWAYS

Een handelingskader voor professionals

10.1	Inleiding	378
10.2	De takeaways op een rij	379
10.2.1	Stalking is geen incident, maar een betekenisvol patroon	379
10.2.2	De ernst van stalking zit vaak niet in het gedrag zelf, maar in wat het betekent	379
10.2.3	Typologieën zijn nuttig, maar gevaarlijk wanneer ze louter etiketten worden	380
10.2.4	De belangrijkste vraag is niet wat de stalker doet, maar wat het gedrag voor hem of haar betekent	380
10.2.5	Ex-partnerstalking is zelden alleen een reactie op verlies	381
10.2.6	Dwingende controle maakt veel stalkingdossiers begrijpelijk	381
10.2.7	Slachtoffers reageren niet altijd logisch, maar vaak wel strategisch	381
10.2.8	Angst is belangrijk, maar niet de enige indicator van schade	382
10.2.9	Het slachtoffer ziet vaak eerder dan professionals wanneer het patroon kantelt	382

10.2.10	Digitalisering heeft stalking niet vervangen, maar permanent gemaakt	383
10.2.11	Kanaalwisseling is een relevant signaal	383
10.2.12	Rust is niet altijd veiligheid	384
10.2.13	Kinderen zijn geen randfiguren in stalkingdossiers	384
10.2.14	Stalking raakt ook aan werk, inkomen en maatschappelijke deelname	384
10.2.15	Psychopathologie verklaart sommige dossiers, maar niet stalking als fenomeen	385
10.2.16	Daderinterventie moet gericht zijn op betekenisgeving, niet alleen op gedragsstop	385
10.2.17	Risicotaxatie is geen voorspelling, maar een gestructureerde professionele inschatting	385
10.2.18	Samenwerking is geen organisatorisch ideaal, maar een veiligheidsvoorwaarde	386
10.2.19	Vroeg ingrijpen vraagt professionele moed	386
10.2.20	Het ultieme leerpunt: leer kijken naar controle over tijd	387
10.3	Besluit	388

INLEIDING

Twintig jaar geleden verscheen het eerste boek in België over stalking: *Stalking. Risicofactoren voor fysiek geweld* van Anne Groenen, een van de auteurs van voorliggend boek. Sindsdien is veel veranderd. De drie auteurs van dit boek zijn al vele jaren actief in dit domein en delen hun inzichten en ervaring in dit nieuwe boek.

De wetenschappelijke kennis over stalking is exponentieel toegenomen: er zijn nieuwe inzichten over risicofactoren, slachtofferschap, daderprofielen, de link met partnergeweld en met dwingende controle, technologiegefaciliteerde stalking, risicotaxatie, preventie en aanpak. Tegelijk veranderde ook de praktijk fundamenteel en is de aanpak geëvolueerd. Politie, justitie en hulpverlening worden bovendien vandaag geconfronteerd met dossiers die zich niet langer uitsluitend in de fysieke wereld afspelen. Stalking is gerelateerd aan verschillende contexten, dynamieken, risico's en gevolgen. Ook is de link tussen (poging tot) partnerdoding en voorafgaande stalking een realiteit in veel casussen. Stalking is niet alleen zichtbaarder geworden, maar vaak ook permanenter, complexer en moeilijker af te grenzen.

De nood om inzichten te bundelen vanuit verschillende perspectieven vormde de aanleiding voor dit boek voor professionals. Het ontstond uit een samenwerking tussen drie professionals – een wetenschapper-gerechtsdeskundige, een hoofdinspecteur van politie en een advocaat-generaal – die betrokken waren bij de uitrol van het Mobiel Stalkingalarm. Door stalking vanuit complementaire invalshoeken te benaderen, willen de auteurs professionals en omstaanders beter informeren over de dynamieken van stalking in alle mogelijke gedaantes, met het oog op een gerichtere aanpak en een betere bescherming van de slachtoffers.

Het boek wil geen verzameling losstaande hoofdstukken zijn en evenmin een louter wetenschappelijk handboek. Het wil een brug slaan tussen wetenschap en praktijk om tot een geïntegreerde kennis en praktijk te leiden. De eerste zes hoofdstukken bieden een wetenschappelijk onderbouwd kader met praktijkinzichten, waarin definities, verschijningsvormen, slachtoffers,

verdachten, risicofactoren en interventies worden besproken. Vervolgens verschuift de aandacht naar de praktijk van politie, justitie en hulpverlening. Die hoofdstukken hebben bewust een meer praktijkgerichte toon. In alle hoofdstukken zijn praktijkcasussen en illustraties verwerkt om de lezer concreet te informeren en handvatten voor het handelen te bieden. In het laatste hoofdstuk krijgt de lezer een overzicht met takeaways voor al wie met stalking geconfronteerd wordt. Doorheen het boek worden QR-codes aangeboden die linken naar extra uitleg, websites en podcasts die de lezer kan raadplegen voor meer informatie over het betrokken onderdeel.

In het boek staat één uitgangspunt centraal: stalking is geen incident, maar een patroon. Wie stalking wil begrijpen, moet voorbij afzonderlijke feiten leren kijken. Een bericht, een telefoontje, een verschijning aan een woning, een online controlehandeling of een vraag aan een derde lijken op zichzelf vaak banaal. Hun betekenis ontstaat pas wanneer zij worden gelezen binnen een ruimer patroon van herhaling, volharding, controle en impact. Precies daarom wordt stalking nog te vaak onderschat. En precies daarom vraagt dit om een andere blik van professionals.

Wij hopen dat dit boek daaraan kan bijdragen. Niet door eenvoudige antwoorden te geven op complexe vragen, maar door politieambtenaren, magistraten, advocaten, hulpverleners, onderzoekers, studenten, beleidsmakers en andere professionals een gemeenschappelijk referentiekader aan te reiken. Want hoe verschillend professionele rollen ook kunnen zijn, wie met stalking wordt geconfronteerd heeft als opdracht: stalking tijdig herkennen, correct begrijpen en slachtoffers en verdachten adequaat begeleiden. Alleen zo kunnen slachtoffers opnieuw veiligheid, rust en autonomie ervaren, terwijl daders andere perspectieven leren zien en hun gedrag duurzaam kunnen veranderen.

Muziek staat vaak synoniem aan vrolijkheid, troost of ontspanning. Of de songwriter vertelt een verhaal waar anderen zich kunnen aan spiegelen. Maar sommige songs hebben een meer duistere betekenis dan je op het eerste moment zou vermoeden.

In dit boek halen we enkele liedjes van onder het stof en voegen we stukjes van de lyrics toe. Sommige liedjes krijgen na het lezen van dit boek een heel andere betekenis.

Scan deze QR-code als je de Spotify-playlist wilt beluisteren met alle songs die in het boek aan bod komen.

One way or another (Blondie)

I'm gonna find ya

I'm gonna get ya

HOOFDSTUK 1.

WAT IS STALKING?

begrippen in wetgeving en wetenschap

HET VERHAAL VAN FATMA EN MOHAMED: FATMA

(deel 1)

17 jaar ben ik, en voor het eerst verliefd. Een grote breedgeschouderde knuffelbeer is stapelzot van mij. Ik ben zijn koningin, zijn alles. We zien elkaar elke week, de ene keer bij mij thuis, de andere keer bij zijn ouders. Hij is zo respectvol en lief. Bij zijn ouders thuis is het wel druk of beter gezegd: er wordt veel gediscussieerd en zelfs al eens gevochten onder broers en zussen. Zijn moeder had een maand geleden een blauwe plek op de kaak. Ze had het weggeschminkt, maar ik had het gezien. Ik ben dat niet gewoon. Mijn ouders zijn al meer dan twintig jaar samen en maken nooit ruzie. Ze hebben elk hun eigen mening en ook als kind konden wij onze mening geven – al hadden moeder en vader steeds het laatste woord. Het verschil tussen mijn warme nest en het harde gezinsleven van mijn geliefde is groot. Maar ik ga hem leren wat liefde is, wat een warm en gelukkig gezinsleven is.

Ik studeer voor verpleegkundige. Mijn lief is trots op mij en vindt mij ongelooflijk slim. Veel slimmer dan de vrouw van zijn broer en zijn eigen zus en slimmer dan alle meisjes en vrouwen uit zijn omgeving. Zij hebben niet gestudeerd en doen enkel het huishouden, zegt hij.

Op een dag neemt mijn vader mij apart in de woonkamer. Hij ziet dat ik tot over mijn oren verliefd ben en voelt aan dat mijn lief wel eens snel een huwelijksaanzoek zou kunnen doen. Ik bewonder mijn vader. Hij kwam jaren geleden uit Turkije naar België met zijn vrouw en oudste dochter, ging hier werken in de staalindustrie en verdiende goed zijn boterham. Mijn ouders kregen uiteindelijk nog twee dochters en een zoon. Terwijl hij me normaal in zijn sappige Gents aanspreekt met 'meiske', noemt hij me nu 'Fatma' en gaat hij verder in het Turks. Voorzichtig en bloedserieus waarschuwt hij mij: 'Je lief komt uit een Turks gezin maar met duidelijk andere waarden en normen.' Hij hoopt zo dat ik effectief ga werken als verpleegkundige en dat ik mijn eigen centjes zal verdienen, en is bang dat ik niet meer de onafhankelijke, zichzelf respecterende vrouw zal blijven. Maar ik stel hem gerust: mijn lief wil een ander gezin, hij wil dat we een koppel zijn zoals mijn ouders. Hij snakt naar de warmte en liefde die hij thuis niet krijgt.

Ik ben zo verliefd. Ik, de kleine Fatma, ben altijd onzeker geweest over mijn eigen lichaam, en mijn lief geeft me zelfvertrouwen. Hij is zelfs wat jaloers wanneer

jongens van de klas mij gedag zeggen, maar dat wijst erop hoe zot hij van mij is, toch?

Na onze huwelijksceremonie moet ik vechten om te kunnen blijven werken. Doordat zijn loon niet zo hoog is en we een huis kochten, beseft hij dat ik wel een inkomen moet blijven binnenbrengen. Zijn jaloersheid neemt alleen maar toe, en hij probeert regelmatig om een wig te drijven tussen mij en mijn ouders. Mijn vader laat dit niet toe; elke week worden we verwacht bij mijn ouders met onze twee lieve kleuters. Hoe zou mijn man aan mijn familie en de gemeenschap kunnen uitleggen dat wij niet bij mijn ouders gaan? Daarvoor geniet mijn vader te veel aanzien.

We houden de illusie van het ideale koppel hoog, en het duurt lang voordat ik beseft hoe angstig ik ben. Ik leer concealer te gebruiken om de blauwe plekken weg te moffelen, maar meestal is hij wel zo slim om me niet te raken op zichtbare plekken. De tijd dat ik korte mouwen droeg, is al lang voorbij.

Mijn echtgenoot waarschuwt mij dat de Turkse gemeenschap geen echtscheiding tolereert. Ik ben geen goede moslima, zegt hij. Hij wil niet scheiden, dus gaan we niet scheiden. Ik vermoed al lang dat ik niet de enige vrouw ben in zijn leven, maar liever dat dan dat hij aan mijn lichaam komt. Gelukkig blijft het hierdoor bij twee kinderen. Hoe graag ik mijn kinderen ook zie, ik heb mijn droom over een groot gezin met veel lachende kindergezichten al lang opgeborgen.

Maar mijn ouders kennen me goed genoeg en kijken gefrustreerd toe hoe ik steeds verder wegwijn. Ik word een bang vogeltje zonder zelfvertrouwen. Deze keer is het mijn moeder die mij streng toespreekt: 'Je man mag je zo niet behandelen. Je bent niet gelukkig! We kunnen het niet langer aanzien dat ook de kinderen bang lijken van hun eigen vader.' Daarmee breekt de dam, en ik durf het eindelijk uit te spreken. Zelfs met de zegen van mijn ouders duurt het nog maanden voor ik de stap durf te zetten om de scheiding aan te vragen. Pas wanneer de buikpijn van mijn dochter aan stress wordt toegeschreven, beseft ik wat de impact is op de kinderen. Dan weet ik: dit kan ik niet meer toestaan.

De advocaat, die mijn ouders voor mij vonden en betaalden, zet de echtscheidingsprocedure in gang. De dag dat de brief van mijn advocaat voor mijn echtgenoot in de brievenbus zit, trek ik met de twee kinderen naar mijn ouders. Dat heeft hij nooit zien aankomen.

1.1 INLEIDING

Stalking is een complex gedragspatroon met verschillende vormen. Het is niet afgebakend in tijd of ruimte, en speelt zich af in diverse relatievormen en contexten tussen het slachtoffer en de dader. Elke vorm van stalking heeft psychologische, sociale, juridische en maatschappelijke gevolgen.

AANDACHTSPUNT

Normalisering van grensoverschrijdend gedrag in films en series

In films en in de publieke beeldvorming wordt stalking niet alleen met gewelddadige scenario's geassocieerd, maar ook geromantiseerd. Zo tonen series als *Baby Reindeer* en *You* hoe obsessief gedrag, controle en grensoverschrijdend contact soms worden voorgesteld en gepercipieerd als romantisch, tragisch of fascinerend. Dat zorgt er echter voor dat stalking genormaliseerd wordt, vooral wanneer hardnekkig contact als bewijs van liefde of als emotionele kwetsbaarheid wordt geïnterpreteerd in plaats van grensoverschrijdend en schadeberokkenend gedrag.

In de publieke beeldvorming wordt stalking ook vaak geassocieerd met bekende personen. Historisch kreeg stalking veel aandacht via dossiers waarbij publieke figuren, zoals Taylor Swift, Billie Eilish, Koen Wauters, Rob de Nijs, Annelies Verlinden, Veronique De Kock en vele anderen, het doelwit waren van obsessieve bewonderaars. Daardoor ontstond lange tijd het beeld dat stalking vooral door een onbekende dader gebeurt. Hoewel dergelijke casussen zeker voorkomen en kunnen escaleren, weerspiegelen die slechts een beperkt deel van de realiteit. In de praktijk situeert stalking zich veel vaker binnen bestaande relationele contexten, zoals na een relatiebreuk of binnen eerdere sociale contacten.

De grens tussen wat wel en geen stalking is, is soms precair. Het is nodig om een grondig inzicht te krijgen in wat er zich afspeelt, welke motieven er zijn en welke impact stalking heeft. Professionals die bij dergelijke casussen betrokken zijn, moeten er steeds rekening mee houden dat stalking vaak

wordt onderschat. Zonder een gedeeld begrip van stalking ontstaat ook geen gedeelde aanpak.

Scan deze QR-code als je de podcast *Sterker dan de stalker* wilt beluisteren. Zo kom je meer te weten over wat stalking is en waar het toe kan leiden.

De conceptuele afbakening van wat stalking precies is, vormt sinds de jaren 1990 het voorwerp van wetenschappelijk onderzoek. Zo wordt het fenomeen bestudeerd in de psychologie, criminologie, victimologie, rechtssociologie, genderstudies, rechtsleer en cybersecuritystudies. Elke discipline legt andere accenten, wat leidt tot verschillende definities van wat wel en geen stalking is. Deze heterogeniteit aan definities heeft belangrijke implicaties:

- De cijfers over de omvang lopen uiteen afhankelijk van de gehanteerde definitie.
- Juridische interpretaties verschillen per land.
- Interventies worden vaak ontwikkeld vanuit de gangbare definitie binnen een discipline.

De nood aan heldere definities is zeker voor de praktijk belangrijk, en dient dus niet louter de wetenschap. Zowel in de rechtspraak als in de politiepraktijk en hulpverlening blijkt dat inconsistenties in terminologie gevolgen hebben voor:

- de erkenning en aangiftebereidheid van slachtoffers;
- de correcte registratie en het vervolgingsbeleid;
- de risicotaxatie en casusmonitoring;
- interventies op maat, inclusief veiligheidsplanning en behandelaanpak; en
- het beleid en de preventiestrategieën.

Met andere woorden, wat we precies omschrijven als stalking bepaalt hoe we als maatschappij ermee omgaan. De hulp aan slachtoffers en daders is hiervan afhankelijk.

Digitalisering speelt daarbij een belangrijke rol. Studies benadrukken dat technologie stalking niet alleen verruimt, maar ook fundamenteel verandert. Nieuwe vormen, zoals gps-tracking, socialemediamonitoring, spyware, doxing en identiteitsmisbruik, leiden tot een gevoel van permanente aanwezigheid van de stalker, zelfs zonder fysieke nabijheid. Stalkers hebben het dus steeds eenvoudiger om 24 uur op 24 uur aanwezig te zijn in het leven van hun slachtoffer.

Onderzoek toont aan dat stalking zich manifesteert in een breed spectrum van gedragingen die variëren in vorm, duur en intensiteit. Stalking is geen optelsom van losse incidenten, maar moet worden beschouwd als het cumulatieve effect van meerdere gedragingen in de tijd. Dat stellen we in de praktijk ook telkens vast in de dossiers waar we aan werken. Het verklaart waarom hulpverlening, politie en wetgeving tot verschillende uitkomsten komen: een telefoontje, een bericht of iemand die aan iemands woning opduikt kan op zichzelf banaal lijken, maar krijgt een andere betekenis wanneer die handelingen zich herhalen, gecombineerd worden en aanhouden ondanks een duidelijke afwijzing. Juist die evoluerende en beleavingsgerichte aard maakt stalking moeilijk te operationaliseren voor onderzoek én moeilijk te beoordelen in praktijkcontexten zoals die van politie, parket en hulpverlening.

Scan deze QR-code als je een interessante video over stalkinggedragingen wilt bekijken.

De moeilijkheid schuilt dus niet alleen in de vraag welke gedragingen onder stalking vallen, maar ook in de vraag wanneer een patroon voldoende persistent, intrusief en schadelijk is om als stalking te worden benoemd. Professionals en onderzoekers balanceren hierdoor tussen te enge definities, die mogelijk ernstige casussen uitsluiten, en te brede definities, die bijvoorbeeld ongewenste maar geen schadelijke postrelatieve contacten mee classificeren als stalking.

1.2 JURIDISCHE DEFINITIES

1.2.1 De Belgische strafrechtelijke bepaling: belaging

1.2.1.1 Wetsgeschiedenis

De wetsgeschiedenis en Europese regelgeving zijn van belang om te begrijpen hoe het misdrijf stalking vanuit juridisch oogpunt vorm kreeg in ons land en welke componenten in de wet zijn opgenomen om te bepalen wat stalking inhoudt en welke juridische maatregelen van toepassing zijn bij de aanpak van stalking. In 1997 namen de Kamerleden Landuyt, Cuyt, Vandenbossche en Vanlerberghe het initiatief een bepaling in het Belgisch strafrecht in te lassen die stalking strafbaar moest stellen.¹

Aanvankelijk werd er nog aan gedacht om stalking via burgerrechtelijke weg in te dijen. Zo werd overwogen om de vrederechter de bevoegdheid te verlenen een straatverbod onder verbeurte van een dwangsom op te leggen aan een belager. Deze aanpak werd als te curatief beschouwd, waardoor men voluit de strafrechtelijke kaart trok.²

In de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel stond te lezen:

“Stalking” is geen nieuw fenomeen, hoewel het begrip dat misschien doet vermoeden. Tot voor kort werd het echter niet als een afzonderlijke vorm van deviant gedrag beschouwd. Verschillende vormen van stalking werden afgedaan als “echtelijke moeilijkheden”, waarbij er geen tussenkomst van de gerechtelijke overheden plaats kon hebben, vermits er “geen strafbare handelingen werden gesteld”.³

Het uitblijven van een strafrechtelijke bepaling bracht in die optiek met zich mee dat de sterke arm der wet niet ingezet kon worden tegen de stalker.

¹ Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 460ter in het Strafwetboek houdende de strafbaarstelling van stalking, KAMER, 1996-97, nr. 1046/1.

² Verslag namens de Commissie voor de Justitie bij het Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 460ter in het Strafwetboek houdende de strafbaarstelling van stalking, KAMER, 1996-97, nr. 1046/8.

³ Toelichting bij het Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 460ter in het Strafwetboek houdende de strafbaarstelling van stalking, KAMER, 1996-97, nr. 1046/1.

‘Mevrouw, elk huisje heeft zijn kruisje. Daar komen wij als politie niet in tussen, hoor!’

‘Door “stalking” strafbaar te stellen’, heette het in de Commissie Justitie, ‘zullen de slachtoffers dus door de politie beter kunnen worden beschermd, ook wanneer de dader niet wordt vervolgd.’⁴

In het wetsvoorstel zelf werd de belager of stalker omschreven als iemand die een ander persoon herhaaldelijk achtervolgt, bespiedt of belaagt, op een wijze die deze persoon als hinderlijk, verontrustend of kwellend ervaart.

Na amendering en bespreking in de Commissie Justitie werd ervoor geopteerd om de strafvervolgning enkel toe te laten na klacht van het slachtoffer. De wetgever wilde zo het belang benadrukken van wat het slachtoffer ervaart.

Uiteindelijk werd op 30 november 1998 een nieuw artikel 442bis opgenomen in het Strafwetboek van 1867:⁵

‘Hij die een persoon heeft belaagd, terwijl hij wist of had moeten weten dat hij door zijn gedrag de rust van die bewuste persoon ernstig zou verstoren, wordt gestraft met gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en met geldboete van vijftig frank tot driehonderd frank of met een van die straffen alleen. Tegen het in dit artikel bedoelde misdrijf kan alleen vervolging worden ingesteld op een klacht van de persoon die beweert te worden belaagd.’

Bij de wet van 25 februari 2003 werd artikel 442ter ingevoegd, waardoor belaging zwaarder kan worden bestraft indien een van de drijfveren van de stalker bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens zijn of haar zogenaamde ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, geslacht, seksuele geaardheid, burgerlijke

4 Verslag namens de Commissie voor Justitie bij het wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 460ter in het Strafwetboek houdende de strafbaarstelling van stalking, KAMER, 1996-97, nr. 1046/8.

5 Hierna Sw 1867.

staat, geboorte, leeftijd, fortuin, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap.⁶

Door de wet van 26 november 2011 werd voorzien in een bijkomende strafverzwaring ingeval de belaging gepleegd werd ten aanzien van een persoon in een kwetsbare toestand. Dezelfde wet wijzigde ook de klachtvereiste om de strafvervolgning op gang te brengen. Zo werd het voor personen in een kwetsbare toestand mogelijk dat bepaalde instellingen of verenigingen in hun naam klacht konden indienen.⁷

Voor een formele klacht moest het slachtoffer, voorafgaand aan de uitoefening van de strafvordering, op uitdrukkelijke wijze aangeven dat hij⁸ vervolging wenste van zijn belager. Bij de invoering van het belagingsmisdrijf in 1998 ging de wetgever ervan uit dat, wanneer het slachtoffer het gedrag van de belager niet als een ernstige verstoring van zijn rust ervaart, strafvervolgning niet nodig is. Dit kwam door de jaren heen haaks op de maatschappelijke realiteit te staan.

‘Ik wil niet dat hij naar de gevangenis gaat. Ik wil enkel dat het stopt.’

Het formeel statueren dat het slachtoffer vervolging van zijn belager wenste, kon in bepaalde gevallen tot een verergering van de stalking leiden, waardoor de rust van het slachtoffer nog meer verstoord werd.

Hoe zwaar de gevolgen van het gedrag van de stalker ook waren, niet elk slachtoffer was of is in staat om een klacht te formaliseren. Zo is niet uitgesloten dat het slachtoffer door de feiten dermate geïntimideerd is dat hij te bang is om klacht in te dienen. Bovendien bleef in geval van suïcide of natuurlijk overlijden van het slachtoffer, bij gebreke aan klacht, de stalker strafrechtelijk ongemoeid.

6 Wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, BS 7 maart 2003.

7 Wet van 26 november 2011 tot wijziging en aanvulling van het Strafwetboek teneinde het misbruik van de zwakke toestand van personen strafbaar te stellen, en de strafrechtelijke bescherming van kwetsbare personen tegen mishandeling uit te breiden, BS 26 november 2012.

8 Voor het leesgemak en inclusiviteit gebruiken we het mannelijk voornaamwoord hij/hem/zijn. Dit verwijst uiteraard naar elke genderidentiteit.

Het Hof van Cassatie wees er in een arrest van 2013 op dat men de ernst van de verstoring van de rust moet afwegen en hierbij rekening moet worden gehouden met de gevolgen die, volgens een gangbare mening, dergelijk onverantwoord, irritant en herhaald gedrag kan hebben op de bevolking of het betrokken milieu.

Uiteindelijk ging de klachtvereiste op de schop door de wet van 25 maart 2016⁹ en kreeg het vervolgingsmonopolie van het Openbaar Ministerie (OM) zijn volle werking terug, samen met de daarmee gepaard gaande seponeringsmogelijkheden. Hierdoor lag de weg open voor een verder strafrechtelijk beleid (zie hoofdstuk 8).

Een laatste wijziging aan het belagingsartikel uit het Sw 1867 werd door de wetgever uitgevoerd in de MSS-wet III¹⁰. In artikel 442*bis* Sw 1867 werd een nieuw lid toegevoegd met een zogenaamde strafverzwarende factor. Als de belaging gepleegd werd in het bijzijn van een minderjarige, dan dient de rechter hiermee rekening te houden bij de keuze van de straf of maatregel en bij de zwaarte van die straf, zonder dat het strafmaximum verhoogd wordt.

Uiteindelijk kreeg ook het belagingsartikel 442*bis* Sw 1867 zijn plaats in het nieuwe Strafwetboek¹¹, zij het in een nieuw jasje. Het Sw 2024 is van kracht vanaf 1 september 2026.

DEFINITIE – belaging – Art. 237, eerste lid Sw 2024

‘Belaging is het opzettelijk ernstig verstoren van de rust van een persoon zelfs al is het eenmalig of bestaat het uit een enkele handeling terwijl men wist of had moeten weten dat men door dit gedrag de rust van die bewuste persoon ernstig zou verstoren.’

Belaging wordt bestraft met een straf van niveau 2: hetzij een gevangenisstraf van 6 maanden tot 3 jaar, hetzij een straf onder elektronisch toezicht van 1 maand tot 1 jaar, hetzij een werkstraf van meer dan 120 uur tot ten hoogste 300 uur, hetzij een probatiestraf van meer dan 12 maanden tot

9 Wet van 25 maart 2016 tot wijziging van artikel 442*bis* van het Strafwetboek, *BS* 5 april 2016.

10 Wet van 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *BS* 26 januari 2024.

11 Hierna Sw 2024.

2 jaar, dan wel een eenvoudige schuldigverklaring. Als bijkomende straf kan een verblijfs-, plaats- of contactverbod opgelegd worden.

Er is sprake van verzwaarde belaging indien de feiten gepleegd zijn ten aanzien van een minderjarig of kwetsbaar slachtoffer, indien de dader zich in een gezags- of vertrouwensfunctie bevindt tegenover het slachtoffer of indien er twee of meer belagers zijn.¹²

Art. 329 Sw 2024 vermeldt dan weer een aantal verzwarende factoren bij de straftoemeting zonder het strafniveau te verhogen. Het recupereert hierbij onder andere de verzwarende factor dat de feiten gepleegd zijn in het bijzijn van een minderjarige en de discriminatoire drijfveer.

Naast het klassieke belagingsartikel voorzag de strafwetgever in de afzonderlijke betuigeling van elektronische belaging in art. 145 § 3*bis* van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische belaging. Onder elektronische belaging werd begrepen het gebruik van elektronische communicatiemiddelen met het doel overlast te bezorgen aan de correspondent of schade te berokkenen.¹³ Samen met het belagingsartikel uit het Strafwetboek van 1867 kon deze bepaling mee ingezet worden om nieuwe fenomenen zoals bijvoorbeeld doxing, of het online bekendmaken van persoonlijke informatie van de betrokkene, zoals identiteitsgegevens, telefoonnummers, e-mailadres enzovoort, zonder toestemming van de betrokkene zelf, veelal om te intimideren, overlast of schade te berokkenen, of cyberbullying of online pesten.¹⁴ Door de invoering van het Strafwetboek 2024, van kracht vanaf 1 september 2026, werd dit artikel evenwel opgeheven. Dit betekent evenwel niet dat nieuwe(re) fenomenen, waarbij elektronische communicatiemiddelen worden ingezet, met ingang van 1 september 2026 onbestraft blijven. De opheffing van voormeld artikel 145 § 3*bis* van de wet van 13 juni 2005 was een bewuste keuze van de wetgever en moet mee gezien worden in het licht van de hertaling van het strafrechtelijk belagingsbegrip. Door het

12 Art. 238 Sw 2024.

13 VROMAN, F. Telefonische belaging in X., Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafverdering en bijzondere wetten, T 53 / 01 - T 53 / 15 (17 p.), KERKHOF, J. en VAN LINTHOUT, P., m.m.v. PICCU VAN SPEYBROUCK en VERBEKE G., Cybercrime 3.0. Politeia, Brussel, 2019, nrs. 158-170.

14 Royer, S., & Conings, C. (2024). Catfishing, cyberbullying, deepfakes, dickpics, doxing, grooming, sextortion ... De kwalificatie van cyberfenomenen in het huidige en nieuwe Strafwetboek. *Tijdschrift voor Strafrecht*, 2024 (4), 207-249.

verlaten van het repetitieve karakter van de ‘stalkingshandelingen’ meent de wetgever dat deze ‘stalkingstechnieken’ eveneens onder het passe-partout of overallartikel van de gemeenrechtelijke belaging vallen. Immers, het gemeenrechtelijk belagingsartikel sluit geen enkele modus operandi uit.¹⁵

In dit boek wordt de term stalking gebruikt als overkoepelend gedragswetenschappelijk begrip, tenzij specifiek wordt verwezen naar de Belgische strafrechtelijke bepaling in de context van politie en justitie.

1.2.1.2 De verschillende componenten van het basismisdrijf belaging

In België werd stalking juridisch omschreven als belaging in art. 442bis van het Sw 1867. Na het van kracht worden van het Sw 2024 wordt belaging als misdrijf omschreven in art. 237 Sw 2024.

De bepaling uit het Sw 1867 stelt dat een persoon zich schuldig maakt aan belaging wanneer hij opzettelijk de rust van een persoon ernstig verstoort, terwijl hij wist of had moeten weten dat zijn gedragingen deze ernstige verstoring teweeg zouden brengen.

Drie kerncomponenten bepalen de juridische omschrijving: opzet of voorzienbaarheid, ernstige verstoring van de persoonlijke rust en een herhaald karakter.

Het criterium opzet of voorzienbaarheid brengt stalking in lijn met andere misdrijven waarbij de mentale toestand van de dader relevant is. Het gedrag moet intentioneel zijn, of minstens zodanig dat de dader redelijkerwijs kon voorzien welke impact het zou hebben. De nadruk op ernstige verstoring van de persoonlijke rust is ruimer maar ook vager dan expliciete termen, zoals angst of vrees voor veiligheid. Dit creëert interpretatieruimte: de beoordeling is sterk afhankelijk van de feitelijke context, de relatie tussen dader en slachtoffer en de kwaliteit van het bewijs.

‘Meneer de agent, ik wist echt niet dat het strafbaar is als ik elke week bloemen laat bezorgen bij haar thuis. Ik wil haar toch geen kwaad doen.’

¹⁵ Wetsontwerp van 24 juli 2023 tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, Parl. St. Kamer 2022–23, nr. 55-3518/001.

Hoewel herhaling niet letterlijk in de tekst van art. 442bis Sw 1867 werd opgenomen, zijn de heersende rechtspraak en rechtsleer zo geëvolueerd dat gemeenrechtelijke belaging een herhaald karakter met zich meebrengt. In principe was één incident onvoldoende om van belaging te spreken. Toch moet dit repetitieve karakter van de belagende handelingen enigszins gerelativeerd worden. Het heeft niet zozeer betrekking op het herhaald stellen van handelingen door de stalker, maar focust zich op het verontrusten van het slachtoffer. Zo oordeelde het Hof van Cassatie dat ook één enkele gedraging het misdrijf belaging kan uitmaken, wanneer die door haar aard niet-aflatende of steeds terugkerende gevolgen heeft waardoor iemands persoonlijke levenssfeer ernstig wordt aangetast.¹⁶

Bij de hertaling van het stalkingsartikel in art. 237 Sw 2024 volgde de wetgever die redenering. Het repetitief karakter werd ondergeschikt aan de vraag of de rust van een persoon effectief werd verstoord of niet. Het herhaaldelijk plegen van feiten gold niet langer als hakbijvoorwaarde, ook al is dit vaak in de praktijk aanwezig en mee determinerend om te bepalen of de rust van een persoon effectief werd verstoord.¹⁷

Hierbij kan gedacht worden aan de ex-partner, die anoniem en eenmalig op sociale media een post achterlaat met de melding: *‘Heb je zin in een (gratis) wilde nacht? Ik maak al je dromen waar. Bel dan’*, waarna het nummer volgt van zijn ex-partner. Het plaatsen van de anonieme post is een eenmalige handeling, die naar alle waarschijnlijkheid een lawine van telefoontjes zal veroorzaken, waardoor de rust van de belaagde ex-partner ongetwijfeld ernstig verstoord zal zijn.¹⁸

Onder meer om dergelijke gevallen te vermijden, voegde de wetgever dan ook de volgende zinssnede toe in de tekst van het hertaalde belagingsartikel in het Sw 2024: *‘zelfs al is het eenmalig of bestaat het uit een enkele handeling’*.

¹⁶ Cass. 29 oktober 2013, JT 2014, 391; T.Strafr. 2014, 142 met noot J. VRIELINK; Cass. 3 oktober 2017, NC 2017, 587.

¹⁷ Memorie van toelichting bij het Wetsontwerp tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, KAMER, 2022-2023, 24 juli 2023, nr. 3518/21, p. 205-206.

¹⁸ Voor een recenter voorbeeld: vgl. ROYER, S., Belaging in tijden van doxing en deepnudes, Juristenkrant 2022, 3-4.

‘Aan de tramhalte staarde hij me al aan. Ik kreeg een onbehaaglijk gevoel. Hij stapte mee op de tram en zette zich schuin voor me. Telkens ik opkeek van mijn gsm, zag ik dat hij naar mij keek. Na enkele minuten heb ik me verplaatst in de tram, maar dan deed hij dat ook. Hij bleef me indringend aankijken. Ik werd echt bang. Toen ik afstapte, stond mijn vriendje me gelukkig op te wachten. Ik zag dat de man verschoot en snel wegstapte. Toen ik naar de politie ging, dachten ze dat ik het me verbeeld had. Er werd niets genoteerd. Ik heb hem nooit meer gezien, maar het duurde lang voor ik me weer veilig voelde op de tram.’

In de overgrote meerderheid van de dossiers gaat het om een patroon van gedragingen dat structureel inbreuk maakt op de rust van het slachtoffer. Analyses van strafrechtelijke dossiers tonen dat de open formulering van de wet zowel flexibiliteit biedt als praktische moeilijkheden creëert. Flexibiliteit laat toe om uiteenlopende gedragingen onder het artikel te vatten, zoals fysiek volgen, digitaal lastigvallen, reputatieschade en manipulatie van derden. Maar de vaagheid van begrippen als ‘rust’ en ‘ernst’ bemoeilijkt vaak de bewijsvoering, wat mede verklaart waarom een substantieel deel van de dossiers wordt geseponeerd.

De open benadering van de Belgische wet heeft een praktisch voordeel: zij laat toe om uiteenlopende gedragingen in rekening te brengen zonder dat de wetgever telkens nieuwe gedragingen expliciet moet opsommen. Tegelijk sluit dat aan bij de vaststelling uit de onderzoeksliteratuur dat stalking vaak bestaat uit gedragingen die op zichzelf alledaags of ogenschijnlijk onschuldig zijn. Juist daarom volstaat het zelden om één handeling geïsoleerd te beoordelen. In onderzoek wordt dit omschreven als het onderscheid tussen discrete gedragingen en stalkingepisodes. Pas wanneer gedragingen als patroon worden bekeken, kan men bepalen of er sprake is van volharding, intentie en schadeberokkening. De nadruk op ernstige rustverstoring van de Belgische wet kan zo worden ingevuld.

1.2.2 De Istanbul-conventie

DEFINITIE – stalking – Istanbul-conventie

De Istanbul-conventie beschouwt stalking als een vorm van gendergerelateerd geweld en omschrijft het als het opzettelijk en herhaaldelijk bedreigen van een persoon door middel van gedragingen die angst

veroorzaken voor zijn veiligheid. In vergelijking met de Belgische bepaling verschuift de focus hier van rustverstoring naar veiligheidsbedreiging. De nadruk ligt op herhaling, opzet en het ontstaan van angst bij het slachtoffer.

Deze definitie leunt in vergelijking met de Belgische wet dichter aan bij de victimologische literatuur. Dit betekent dat stalking wordt gezien als een vorm van psychologisch en mogelijk fysiek geweld, vaak ingebed in bredere patronen van dwingende controle en partnergeweld. De link tussen stalking en dwingende controle en partnergeweld blijkt heel sterk, zoals in hoofdstuk 4 duidelijk wordt.

1.2.3 Internationale juridische benaderingen

In andere landen wordt stalking op een gelijkaardige, maar niet identieke wijze gedefinieerd als in België. Een zicht op enkele andere wetten is relevant om goed te kunnen interpreteren hoe de dynamieken bij stalking precies werken.

In het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld wordt stalking sinds de Protection from Harassment Act 1997 omschreven als een reeks van gedragingen die bedreigend zijn en bij het slachtoffer angst of ernstige onrust veroorzaken. De wetgeving legt er een sterk accent op het herhaaldelijk karakter van het gedrag en op de beleving van angst door het slachtoffer. In de Verenigde Staten verschillen de juridische definities per staat, maar terugkerende elementen zijn herhaald gedrag, een ernstige bedreiging en angst voor de veiligheid bij het slachtoffer of diens naasten. Hier wordt de mogelijke impact van stalking opgenomen door naar de naasten van het slachtoffer te verwijzen. De Australische wetgeving benadrukt dan weer intentionaliteit en mentale schade als kerncomponenten bij stalking. In verschillende Noord-Europese landen wordt stalking geïntegreerd binnen het bredere kader van psychologisch geweld, waarbij langdurige controle en intimidatie centraal staan. De link tussen controlemechanismen en stalking komt aan bod in wetten, en blijkt ook in onderzoek steeds prominenter naar voren te komen (zie ook hoofdstuk 4).

Ondanks terminologische verschillen convergeren deze juridische kaders rond dezelfde kern van wat stalking is: herhaald, opzettelijk en intrusief gedrag dat een ernstige impact heeft op rust, welzijn en/of veiligheid van

het slachtoffer. De Belgische bepaling rond belaging past binnen dit bredere kader, maar gebruikt een eigen accent door ernstige rustverstoring als centraal criterium te hanteren.

De literatuur toont ook dat wetgevers telkens proberen duidelijkheid te brengen met dezelfde drie bouwstenen: het gedragsmatige element, het psychologische element en het schade-element. McEwan en collega's vatten dit samen als respectievelijk de reeks van gedragingen, de intentie van de dader en de negatieve impact op het slachtoffer. Het gewicht dat elke wetgever aan die drie componenten toekent, verschilt. Sommige systemen leggen sterk de nadruk op angst of vrees; andere op herhaling en ongewenstheid; nog andere op intentioneel aanbrengen van schade. Voor onderzoek en praktijk betekent dit dat stalking geen volledig uniform rechtsbegrip is, maar nauw verwante invullingen krijgt rond deze centrale begrippen.

Internationale verschillen hangen bovendien samen met het historische groeipad van stalkingwetgeving. De moderne stalkingwet is ontstaan in Californië in 1990 en verspreidde zich daarna over grote delen van de Angelsaksische wereld, Europa en delen van Afrika en Azië. Dat snelle wetgevende tempo had als gevolg dat er verschillende invullingen werden gegeven aan het misdrijf stalking. Voor een boek dat wetenschap en praktijk wil verbinden, is dat punt belangrijk. Juridische definities bepalen immers wat vervolgbaar is, maar niet noodzakelijk wat klinisch, victimologisch of risicogericht het relevantst is. Omgekeerd kan gedragswetenschappelijk onderzoek schadelijke patronen identificeren die juridisch moeilijk of laat-tijdig zichtbaar worden. Dit spanningsveld typeert de praktijk van stalking en is relevant om te kaderen met het oog op de zoektocht naar kennis en de effectiefste en efficiëntste aanpak. Dialoog tussen deze benaderingen kan de professional op weg helpen in de benadering van de casus.

HET VERHAAL VAN FATMA EN MOHAMED: FATMA

(deel 2)

Hij stuurt me berichtjes, veel berichtjes, tien tot twintig per uur. Soms zelfs een tiental in enkele minuten tijd. En hoe meer ik het probeer uit te leggen, hoe meer berichten hij lijkt te sturen. In het begin belt hij mij steeds opnieuw, maar ik durf niet op te nemen. Als hij dan een dreigend berichtje stuurt waarin hij eist dat ik de telefoon opneem, brult hij in mijn oor dat ik dat nooit meer mag doen. Dan neem ik de telefoon weer een tijdje niet op. Hij zet zijn nummer op anoniem, maar ook dat heb ik snel door. Ik durf hem niet te blokkeren, want dan weet ik helemaal niet meer wat zijn reacties zijn. Hij begint nu ook anderen te bellen, mijn ouders, broer, zussen. Hij lijkt radeloos, verdrietig en razend tegelijk.

Eerst komen heel lieve berichtjes: ik hou van je, je bent mijn koningin, mijn alles, je mag niet weggaan bij mij, ik kan niet leven zonder jou, ik mis mijn kinderen, ik... ik... ik... En dan gaan ze over naar bedreigende, angstaanjagende berichten: jij bitch, jij hoer, jij maakt mijn leven tot een hel, je bent een slechte moeder, een slechte moslima, de gemeenschap zal je verstoten, daar zorg ik wel voor... Je hebt een ander, jij hoer. Niemand mag jou aanraken! Je bent van mij! Alleen van mij! Ik vermoord je als je niet terugkomt! Kijk wat ik doe door jouw schuld! Als je terugkomt, zal alles weer zoals vroeger zijn... En zo gaat het meerdere keren per dag.

Hij volgt me alle dagen van het huis van mijn ouders naar de school van de kinderen, naar de winkel, naar mijn werk... Overal kom ik hem tegen. Hij stapt nooit uit, maar kijkt op afstand met ogen vol haat. Mijn familie zorgt zo veel mogelijk dat er steeds iemand bij me is. Ze durven mij nooit meer alleen te laten.

De vader van mijn kinderen heeft geen interesse in zijn vlees en bloed. Hij vraagt nooit hoe ze het doen op school, of ze goed slapen, of ze hem missen... Hij herhaalt steeds dat ik moet terugkeren en dat we opnieuw een gezin moeten vormen. Maar plots wil hij naar het oudercontact, terwijl hij vroeger nooit meeging naar oudercontacten. De rapporten van zijn kinderen waren niet belangrijk. Dus regel ik een andere datum en een ander uur voor mezelf. Volgens de leerkrachten is hij meer op zoek naar mij dan dat hij luistert naar wat ze te vertellen hebben over zijn kinderen.

Hij staat ons soms op te wachten aan de schoolpoort. De kinderen weten dan niet goed hoe ze het best reageren. Zolang hij lief naar hen lacht, gaan ze naar hem toe en knuffelen ze hem. Wanneer zijn blik verandert in een met haat verwrongen gezicht, lopen ze snel weg naar de speelplaats.

Onze zoon wordt stil en teruggetrokken in de klas. Wanneer de juf me daarnaar vraagt, vertel ik voorzichtig wat er aan de hand is. De zorgjuf wordt ingeschakeld voor beide kinderen. Daar kunnen mijn kinderen hun gevoel kwijt, want ze vertellen niet veel tegen mij over hun vader. Ik vraag er ook niet veel naar om hen niet nog meer te belasten. Uiteindelijk vertelt de zorgjuf mij bezorgd dat ook de kinderen vrezen voor mijn leven.

Mijn advocaat raadt aan om zo snel mogelijk een regeling te treffen, zodat de kinderen hun vader toch nog kunnen zien, maar dan op een veilige manier. Ik laat hen steeds aan de telefoon komen wanneer mijn ex daarom vraagt, maar ik luister steeds mee. Ik hoor mijn ex tegen de oudste zeggen dat hij wel weet hoe hij mij te pakken zal krijgen, dat ik moet opletten tijdens mijn slaap en dat ik niet mee kan gaan zwemmen met de kinderen, want dan zou ik te bloot zijn en alleen hij mag mij zo zien...

Mijn ex kan niet alleen aarden in onze echtelijke woning – zijn was en plas worden niet voor hem gedaan – en dus gaat hij na enkele weken terug bij zijn ouders wonen. Hij slaapt er weken tot zelfs maanden op de bank in de woonkamer. Hierdoor heeft hij steeds het excuus dat de kinderen niet bij hem kunnen komen slapen, en dat geeft hem opnieuw een reden om mij via berichten te verwijten en te bedreigen. Zelfs nu ons huis leeg staat, durf ik niet terug te verhuizen.

Op een dag, wanneer ik en de kinderen thuis zijn, komt hij naar het huis van mijn ouders en klopt aan. Ik sluit me samen met de kinderen in een kamer op het eerste verdiep, en probeer kalm te blijven, de kinderen te sussen. Hij breekt het glas in de deur en probeert zo binnen te raken. Op dat moment ben ik er zeker van dat hij mij gaat vermoorden als hij mij te pakken krijgt. Pas nadat hij de sirenes van de politiewagen in de verte hoort afkomen, springt hij in zijn auto en rijdt hij weg. Die dag ziet de politie wel zijn auto staan, maar niemand van zijn familie of vrienden heeft hem gezien. Zijn ouders weten zagezegd niet waar hij is.

Bij de aangifte over het gebroken raam raadt de politie me aan om mijn volledige verhaal te vertellen over de stalking. Bij mijn eerste verklaring durf ik nog

niet goed; ik schaam me. Ik vertel enkel het hoogstnodige over mijn ex. Maar nadat hij vier dagen aan een stuk opnieuw honderden berichtjes stuurde en dertig tot vijftig keer belde naar mij, dien ik klacht in voor stalking. 'Belaging is een ernstig feit, mevrouw', zegt de politieagent. Hij neemt onmiddellijk telefonisch contact op met mijn ex-man en vraagt hem om ermee te stoppen. Mijn man lacht en hangt op. Maar het blijft één dag stil. Eén lange uitzonderlijke dag. Nog een dag later ben ik bijna opgelucht wanneer hij mijn moeder de huid vol scheldt. Door het briesen van mijn vader naast mijn moeder hangt mijn ex snel op. De hele familie blokkeert sindsdien elke anonieme oproep. Ondanks het aanraden van de politie om mijn ex op alle mogelijke manieren te blokkeren, durf ik dat eigenlijk niet. Ik ben banger als ik geen berichten krijg, omdat ik dan geen idee heb van zijn gemoedstoestand. En als hij weet dat hij me niet meer kan bereiken, wat gaat hij me dan aandoen?

De politie neemt mijn aangifte ernstig. De medische attesten van mijn huisarts van de afgelopen jaren gaven de doorslag. Ook het feit dat mijn ex-man mij blijft zoeken, achtervolgen, bellen, is heel verontrustend. Ze vragen me of ik interesse heb in een Mobiel Stalkingalarm (MSA), een knop waardoor ik sneller de politie kan verwittigen. De uitleg over de werking van het alarm en het feit dat ook de politie de ernst van de situatie inziet, geeft mijn zelfvertrouwen een serieuze boost. Ik slaak letterlijk een diepe zucht bij het buitenstappen uit het politiebureau met mijn nieuwe alarm.

De dag nadien breng ik de kinderen alleen naar school. De vorige weken ging er steeds iemand van mijn familie mee, mijn zussen, moeder, vader en broer wisselden elkaar af. Wanneer ik bij mijn ouderlijk huis vertrek, zoek ik automatisch naar mijn ex. De moed van de dag voordien staat opnieuw op een laag pitje, maar ik probeer dat niet te laten blijken aan mijn kinderen. Ik heb mijn knop mee, dus wat kan er gebeuren? Wanneer mijn kinderen door de schoolpoort stappen, draai ik me om en steek de straat over op weg naar mijn geparkeerde auto. Ik heb mijn zus aan de lijn en vertel haar verbaasd dat ik mijn ex nog niet gezien heb. En op dat moment zie ik hem, aan de overkant naast mijn geparkeerde auto. Hij staat plots voor mijn neus en grist mijn telefoon uit mijn handen. Mijn zus hoort mijn kreet net voor het gesprek weggeduwd wordt.

Ik begrijp nog altijd niet hoe ik die reflex had, maar ik duw op mijn knop en begin rond mijn auto te lopen. Mijn ex lacht en vraagt wat ik van plan ben. Het moet een belachelijk gezicht geweest zijn, twee volwassen mensen die rond

een auto stappen. Maar langzaam verandert zijn gelach in woede en hij eist, roept, brult dat ik met hem meega. Ondertussen zwaait hij met mijn gsm in zijn hand. 'Wat ga je doen? Nu kun je de flikken niet bellen, hé!' grijnst hij. Nog geen minuut later horen we bijna gelijktijdig de sirenes van de politiewagens. Hij stopt met stappen rond de auto, kijkt me nijdig aan en smijt mijn gsm weg midden op straat. Hij loopt weg! Ik zak in elkaar en val op de grond. Mijn benen kunnen me niet meer dragen. Dan pas besef ik dat iedereen op school alles heeft gezien. Ook mijn kinderen...

Zowel de knop, mijn zus als de school hebben de politie verwittigd. Mijn ex duikt de eerste dagen onder en laat me even met rust. De politie kan hem niet vinden, want zijn ouders weten zogenaamd niet waar hij is – hoewel ik ondertussen vernomen heb dat hij zich bij hen verstopt.

Na drie dagen zie ik hem in de straat van mijn ouders. Ik duw onmiddellijk op mijn knop en wacht niet tot hij dichterbij komt. Deze keer kan de politie mij geruststellen aan de telefoon. Ze vragen om in de woning te blijven in een kamer die op slot gedaan kan worden. Mijn ex voelt zich zo ongenaakbaar dat hij zelfs niet doorheeft dat de politie plots naast zijn portier staat. Ze hebben hem ter plaatse gearresteerd.

Later verneem ik dat hij bijna twee dagen opgesloten zat bij de politie en voorgeleid werd bij de onderzoeksrechter. Net voordat de zaak voor de rechter komt, hoor ik via het slachtofferonthaal en mijn advocaat dat hij ook bij de onderzoeksrechter volhoudt dat hij als echtgenoot het recht heeft om te doen wat hij wil met zijn vrouw en dat niemand hem kan verbieden zijn huwelijk te redden. Hij wordt aangehouden en verblijft vijf dagen in de gevangenis. De raadkamer laat hem vrij onder strenge voorwaarden. Het slachtofferonthaal belt me op de dag van zijn voorlopige vrijlating en legt me de volledige procedure uit.

Mijn ex-echtgenoot weet lang niet dat ik een MSA heb. Gelukkig mag ik de knop houden tot na de zitting van de correctionele rechtbank en na de definitieve scheiding, maar ik heb hem niet meer moeten gebruiken.

Maar ik dien wel nog een keer klacht in, omdat hij de kinderen vertelt dat ik moet blijven opletten, dat hij weet hoe hij binnen kan in onze woning en dat hij me nog wel gaat krijgen. Maar hij is zo slim om het niet meer in een bericht te schrijven.

Ondanks de angst ben ik na zijn arrestatie met de kinderen terug naar onze woning verhuisd. De raadkamer geeft hem het verbod om mij te verontrusten en hij moet onze echtelijke woning definitief verlaten. De scheiding kan hij niet tegenhouden, maar de financiële regeling en de verkoop van ons huis heeft hij bijna twee jaar uitgesteld.

Wanneer ik eindelijk het lef heb om kwaad naar hem te roepen dat hij mij met rust moet laten, zegt hij plots heel stil: 'Ja, maar als we het huis verkopen, dan kunnen we nooit meer terugkeren naar hoe het vroeger was. We hadden het toch goed samen.' Ik stond perplex! We waren al drie jaar uit elkaar en gescheiden, en hij was zelfs veroordeeld voor de slagen en de stalking. Maar toch blijft hij denken dat ik wel terug zal keren naar hem.

1.3 GEDRAGSWETENSCHAPPELIJKE DEFINITIES

1.3.1 Kerncomponenten in de literatuur

DEFINITIE – stalking binnen de gedragswetenschappen

Binnen de gedragswetenschappen wordt stalking doorgaans omschreven als een patroon van intentionele, herhaalde en ongewenste gedragingen die gericht zijn op één specifieke persoon en die leiden tot intrusie in diens leven en tot angst, stress en/of schade. Deze brede omschrijving vormt de basis voor onderzoek en voor de hulpverleningspraktijk.

Gerenommeerde onderzoekers beschrijven stalking als een vorm van ongewenst gedrag, met vier kernkenmerken:

1. intentionaliteit;
2. herhaling;
3. gericht op een specifiek individu; en
4. een negatieve impact op het slachtoffer.

Deze kenmerken zijn geïntegreerd in gestructureerde risicotaxatie-instrumenten om een inschatting te maken van het verdere verloop van het stalkinggedrag, zoals de instrumenten Stalking Assessment and Management (SAM) en Stalking Risk Profile (SRP), die aan bod komen in hoofdstuk 5.

De recente literatuur verfijnt deze kernkenmerken. Stalking is wetenschappelijk het best te vatten wanneer minstens drie elementen samen worden beoordeeld:

- het patroon van ongewenst gedrag;
- de negatieve impact op het doelwit; en
- waar mogelijk de intentie of volgehouden gerichtheid van de dader.

Het patroon vormt de rode draad. Het is duidelijk dat stalking geen eenvoudig of enkelvoudig gedrag betreft, maar een proces waarin gedrag, context en impact samen betekenis krijgen.

Daarmee wordt ook duidelijk waarom veel individuele stalkinggedragingen normatief dubbelzinnig zijn. Telefoontjes, berichten, cadeaus, wachten aan een woning, contact zoeken via derden of informatie opvragen over iemand komen ook voor in gewone sociale interacties, bij verliefdheden, bij verzoeningspogingen of in de nasleep van een relatiebreuk. Pas wanneer zulke gedragingen ongewenst zijn, zich herhalen en leiden tot substantiële vrees, onrust of stress, verschuift het beeld richting stalking. Die contextgevoeligheid vereist van onderzoekers en professionals een patroonmatige lezing van alle informatie.

Scan deze QR-code als je de NSCR-Factsheet wilt raadplegen met allerlei wetenschappelijke feiten over stalking en de aanpak ervan.

1.3.2 Stalking als dynamisch proces

Mullen, Pathé en Purcell worden wereldwijd beschouwd als grondleggers van de typologie over stalking. Zij benadrukken dat stalking moet worden opgevat als een dynamisch proces dat zich in de tijd ontwikkelt. Hun onderzoek toont aan dat stalking vaak start met relatief milde vormen van toenaderingsgedrag, zoals herhaald contact na relatiebreuk, en dat dit kan escaleren naar controlerend, intimiderend of gewelddadig gedrag. In dit proces spelen de reacties van het slachtoffer en de omgeving een belangrijke rol. Uit onderzoek en de praktijk blijkt dat het stellen van duidelijke grenzen niet altijd volstaat om het gedrag te doen stoppen, zeker wanneer cognitieve vervormingen of persoonlijkheidsproblematieken bij de dader aanwezig zijn. Dit wordt verder uitgelegd in hoofdstuk 4.

‘Ze stuurde me alle dagen minstens dertig berichten. Zelfs lijsten op Spotify met liedjes over liefdesverdriet. Na veertien dagen uitleg geven en begrip tonen was ik het beu. Ik stuurde haar een gifje met STOP, blokkeerde haar op alle mogelijke manieren en ontvriendde haar op sociale media. Plots was het stil. Ik heb haar nooit meer gehoord.’

Onderzoek naar ongewenst hinderlijk gedrag na relatiebreuken gaat dieper in op het dynamisch proces van stalking. Ongewenst hinderlijk gedrag

gaat van pogingen om opnieuw intimiteit of contact tot stand te brengen tot aandringen en expliciet grensoverschrijdend gedrag. Deze grenzen zijn niet altijd duidelijk en hangen ook af van de beleving van de slachtoffers. Uit een studie bij tweehonderd jongvolwassenen tussen 19 en 24 jaar rapporteerde 63% minstens één vorm van ongewenst hinderlijk gedrag na een breuk. De meeste gedragingen waren relatief beperkt en kortdurend, maar dit type gedrag kan overgaan naar hardnekkige postrelationele intrusie en helpt begrijpen waarom sommige mensen verder blijven gaan en niet kunnen loslaten.

Sommige personen koppelen namelijk het behoud of herstel van de relatie aan hogere doelen, zoals eigenwaarde, geluk, betekenis of emotionele stabiliteit. Wanneer de relatiebreuk die doelen bedreigt, kan de drang om contact te herstellen hardnekkiger worden.

Een gevoel van verlies aan controle door een relatiebreuk kan ongewenst hinderlijk gedrag stimuleren. Een grotere emotionele investering in de relatie gaat gepaard met meer onrust en angst na de beëindiging ervan. De breuk is dus niet louter een achtergrondfeit; zij vormt vaak de concrete context waarin controlerende, herstelgerichte of obsessieve patronen worden geactiveerd. De meeste mensen lijden na een breuk, maar slechts een deel evolueert naar herhaald en ongewenst contact. Wat dat verschil mede lijkt te verklaren, is niet alleen de intensiteit van het verdriet van het einde van de relatie, maar vooral de manier waarop iemand dat verlies cognitief kan verwerken.

1.3.3 Digitale stalkingvormen

In de afgelopen tien jaar is cyberstalking en technologie-ondersteund misbruik sterk toegenomen. Dit weerspiegelt zich ook in toenemende publicaties. De term ‘digitale dwingende controle’ is actueel om te verwijzen naar het strategisch gebruik van technologie om controle en intimidatie uit te oefenen in het kader van partnergeweld. Digitale stalkingvormen onderscheiden zich door permanente bereikbaarheid, diverse modus operandi en een lagere drempel voor escalatie.

Technologische middelen, zoals sociale media, berichtendiensten, locatie-tracking, spyware en het misbruik van wachtwoorden, zorgen ervoor dat slachtoffers moeilijk aan de aandacht van de dader kunnen ontsnappen.

Recente studies tonen dat risicofactoren voor cyberstalking grotendeels overlappen met die voor offline stalking, maar dat technologie de intensiteit, snelheid en schaal van het gedrag aanzienlijk kan vergroten. Stalking is vandaag daarom vaak een hybride fenomeen, waarin online en offline vormen elkaar versterken.

‘Ik krijg nooit rust. Altijd is hij daar. Hij staat in de straat, belt me met verschillende nummers of anoniem en reageert op alles wat mijn vrienden posten op Facebook zodat ik het zou zien. Hij stuurt me berichten via WhatsApp, Messenger, Instagram, Snapchat en zelfs via sms. Hij heeft ook mijn LinkedInaccount gevonden.’

De digitalisering verandert stalking niet alleen doordat er nieuwe middelen beschikbaar komen, maar ook doordat de begrenzing in tijd en ruimte wegvalt. Online en offline gedragingen vormen geen gescheiden werelden, maar vullen elkaar aan. Technologie is vaak geen vervanging van fysieke nabijheid, maar een uitbreiding van een al bestaand achtervolgings- of controlepatroon.

Tegelijk maakt technologie observatie schaalbaar en persistent. Waar traditionele stalking vaak zichtbare inspanning vergde – volgen, opduiken, post sturen, rondrijden – laat technologie toe om tegelijk te monitoren, te contacteren, reputaties te beïnvloeden en informatie te verzamelen zonder directe fysieke aanwezigheid. Die verschuiving versterkt precies datgene wat stalking zo belastend maakt: de ervaring dat de dader altijd toegang heeft en de grens tussen publieke en private ruimte kan opheffen.

De meest voorkomende tactieken offline zijn telefoneren naar de ex-partner, proberen te achterhalen wat de ex-partner deed en berichten of voicemail nalaten. Online komen persoonlijke berichten, affectieve berichten en in mindere mate dwingende of eisende boodschappen het meest voor bij stalkers. Bedreigende online berichten of het verspreiden van privé-informatie blijken minder voor te komen. Het beeld is dus genuanceerd. Technologie maakt escalatie mogelijk, maar veel digitale gedragingen beginnen in een zone die sociaal nog ambigu kan lijken: nog eens schrijven, iemands profiel bekijken, informatie opvragen, berichten sturen vanuit affectie of zogenaamd uit bezorgdheid contact zoeken. Een los digitaal contactmoment zegt weinig; een patroon van voortdurende, meervoudige en hardnekkige digitale benadering zegt veel.

Digitale stalking staat niet per definitie los van de drang om fysiek iemand lastig te vallen. Veel daders gebruiken technologie om contact voor te bereiden, te forceren of te blijven onderhouden wanneer fysieke toegang beperkt is.

TIP IN DE PRAKTIJK

Politie, parket en hulpverlening moeten digitale en offline tactieken in hun interventies en risicobeoordelingen niet als alternatieven zien, maar als onderling verbonden tactieken binnen hetzelfde stalkingpatroon. Juist in dossiers waar de dader na blokkering of fysieke afstand moeiteloos overschakelt naar andere kanalen, wordt de hardnekkigheid van het patroon zichtbaarder.

1.4 AFBAKENING: STALKING VERSUS ONGEWENST INTRUSIEF GEDRAG

1.4.1 Obsessieve relationele intrusie en ongewenste toenadering

De grens tussen wat stalking is en wat ongewenst intrusief gedrag is, is niet altijd duidelijk te maken. Om het brede veld van hinderlijk gedrag na een relationele afwijzing beter te begrijpen, werden nieuwe concepten geïntroduceerd, namelijk 'obsessieve relationele intrusie' en 'ongewenste toenadering'. Beide begrippen verwijzen naar gedragingen waarbij een persoon herhaaldelijk probeert contact, nabijheid of intimiteit te realiseren met iemand die dat niet (meer) wenst, ondanks expliciete of impliciete afwijzing. Ze situeren zich binnen een continuüm van toenaderingspogingen, gaande van alledaags gedrag tot patronen die schadelijk zijn en evolueren naar stalking.

Hoewel obsessieve relationele intrusie en ongewenste toenadering vaak dezelfde gedragingen betreffen, is de functie van het gedrag anders. Zo is obsessieve relationele intrusie ontwikkeld als een theoretisch kader binnen de communicatiewetenschappen.

DEFINITIE – obsessieve relationele intrusie

Obsessieve relationele intrusie legt de nadruk op de onderliggende relationele dynamiek van het intrusieve gedrag. Pogingen tot toenadering kunnen evolueren van wederzijdse aantrekkingsprocessen naar eenzijdige, volhardende en uiteindelijk obsessieve vormen van contact zoeken. Daarbij staat niet enkel het gedrag centraal, maar ook de cognitieve en emotionele processen die ermee gepaard gaan, zoals preoccupatie met de ander, moeite met het aanvaarden van afwijzing en een sterke gerichtheid op relationeel herstel.

Ongewenste toenadering daarentegen wordt vooral binnen gedragswetenschappelijk onderzoek bestudeerd als concept op een continuüm van hinderlijk tot zeer schadelijk gedrag.

DEFINITIE – ongewenste toenadering

Het verwijst naar concrete, meetbare gedragingen die personen rapporteren na een relatiebreuk, zonder noodzakelijk te veronderstellen dat deze gedragingen obsessief of pathologisch van aard zijn.

‘Ze heeft me nog enkele keren gebeld nadat ik de relatie beëindigd had. Dat was niet leuk en soms op een ongepast moment. Maar ik begreep wel dat ze meer uitleg wilde omdat ze de breuk niet had zien aankomen.’

De duur van de gedragingen, de impact en de onderliggende dynamiek zijn dus verschillend. De aard van de gedragingen omvat onder meer herhaald bellen of berichten sturen, onverwacht opduiken op werk of thuis, aandringen op gesprekken of verzoening, jaloerse of eisende communicatie en controlerend gedrag via sociale media. Slachtoffers ervaren dit gedrag niet altijd onmiddellijk als bedreigend, maar na verloop van tijd wordt het als problematisch gezien. Zeker wanneer de frequentie toeneemt, het gedrag zich uitbreidt naar meerdere domeinen of de grenzen expliciet genegeerd blijven, is er sprake van escalerend gedrag dat naar stalking evolueert.

‘We zijn nu zes maanden verder en nog kan hij niet aanvaarden dat we niet meer samen zijn. Nu denkt hij plots dat ik lesbisch ben omdat ik veel afspreek met mijn bestie. Hij duikt overal op waar ik kom. Hij volgt me continu. Ik ben het beu. Het moet stoppen.’

Waar obsessieve relationele intrusie en ongewenste toenadering betrekking hebben op gedragingen die binnen een sociaal herkenbare context van verlies, afwijzing of knipperlichtrelaties vallen, wordt stalking gekenmerkt door een patroon van aanhoudend en systematisch gedrag dat bij het slachtoffer angst, bedreiging of ernstige verstoring van het dagelijks leven veroorzaakt. De meerwaarde van deze begrippen voor de praktijk ligt in hun positionering als tussencategorieën. Ze maken zichtbaar dat niet elk ongewenst contact onmiddellijk als stalking moet worden beschouwd, maar voorkomen tegelijk dat dergelijke gedragingen te snel worden genormaliseerd. Ze brengen het grijze gebied in kaart waarin gedragingen kunnen verschuiven van aanvaardbare toenaderingspogingen naar meer dwingende en potentieel schadelijke patronen. In die zin maken ze het mogelijk om vroege escalatiesignalen te identificeren, zoals:

- het blijven zoeken van contact ondanks duidelijke afwijzing;
- het uitbreiden van contactkanalen;
- het opzoeken van fysieke nabijheid;
- het verzamelen van informatie via derden; en
- een toenemende cognitieve fixatie op de ex-partner.

Voor de praktijk zijn deze begrippen relevant als signaalcategorieën. Ze bieden professionals een kader om gedragingen ernstig te nemen nog vóór ze uitgroeien tot juridisch herkenbare stalking. Wie bijvoorbeeld herhaaldelijk contact zoekt, informatie opvraagt via derden, opduikt op plaatsen waar de ex-partner vermoedelijk aanwezig zal zijn en digitale controle combineert met emotioneel aandringen, vertoont een patroon dat de grenzen van een normale reactie overschrijdt.

1.4.2 Wanneer wordt intrusie stalking?

De overgang van ongewenst intrusief gedrag naar stalking is gradueel en wordt in de literatuur doorgaans beschreven aan de hand van enkele cruciale factoren:

- toename in frequentie;
- toename in variëteit van tactieken;
- volharding ondanks afwijzing; en
- een duidelijke negatieve impact op het functioneren van het slachtoffer.

Recent onderzoek rond cyberstalking toont aan dat technologie deze overgang kan versnellen. Omdat online kanalen 24/7 toegankelijk zijn, de dader meerdere platformen tegelijk kan gebruiken en soms anoniem kan blijven, kan het patroon snel escaleren van ogenschijnlijk milde intrusies naar intensieve stalking. Slachtoffers rapporteren daarbij vaak het gevoel dat de dader altijd aanwezig is, ook wanneer er geen fysiek contact is.

‘Mijn voormalige patiënte kwam naar de praktijk op momenten dat ze geen afspraak had. Ik maakte hierover duidelijke afspraken met haar. Plots stuurde ze me alle dagen een mail. In het begin ging dat voornamelijk over de therapie. Maar bij mail 3 beschreef ze hoe ze samen wilde leven met mij. Daar reageerde ik niet meer op. Ik schrapte haar afspraken, waardoor ze hiervan een automatische mail kreeg. Nu ze mijn huis gevonden heeft en mijn vrouw aansprak over onze “liefde”, is de maat vol. Nu dien ik klacht in bij de politie.’

De impact op de beleving van het slachtoffer is dus groot. In de onderzoeksliteratuur wordt soms een parameter gehanteerd waarin vanaf minstens vijf intrusieve gedragingen gedurende minstens twee weken die gepaard gaan met angst of stress bij het slachtoffer, er sprake is van stalking. Die drempel is niet absoluut en niet allesomvattend, maar helpt een onderscheid te maken. Ze voorkomt enerzijds dat zeer korte maar repetitieve uitbarstingen – bijvoorbeeld in een weekend herhaaldelijk bellen en berichten sturen – automatisch als stalking worden geclassificeerd. Anderzijds wijst de afbakening erop dat twee soorten digitaal gedrag tijdens een weekend vaak te laag zijn om van schadelijk gedrag te spreken. Voor de praktijk betekent dit dat een graduele lezing nodig blijft: sommige casussen beginnen onder die drempel, maar evolueren snel naar een stalkingpatroon, terwijl andere casussen intrusief kunnen zijn in een beperkte periode en daarna verdwijnen.

1.4.3 De rol van perceptie en betekenisgeving

De grens tussen ongewenst intrusief gedrag en stalking hangt niet alleen af van de objectieve kenmerken van het gedrag, maar vooral ook van de wijze waarop slachtoffers dit gedrag interpreteren. Victimologische studies tonen dat slachtoffers dit gedrag vaak aanvankelijk proberen te normaliseren of te rationaliseren, bijvoorbeeld als het moeilijk kunnen verkroppen van een afwijzing, een uiting van frustratie of een klungelige romantische toenadering.

‘Na die eerste slow op de dansvloer geeft hij me een hand. Nu hebben we een relatie, zegt hij. Ik vind het wel schattig. Tot hij boos kijkt naar mijn beste vriendin die me iets wil vertellen in vertrouwen. Als hij me dan niet alleen naar het toilet wil laten gaan, is het niet meer grappig. Mijn beste vriendin komt me te hulp door te vragen of mijn echtgenoot ook zou komen. “Echtgenoot?” stamelt hij en plots is hij weg. Ik ben nog nooit zo blij geweest met een fictief huwelijk!’

Pas wanneer het gedrag aanhoudt of verergert, erkennen slachtoffers het als bedreigend en zoeken zij hulp of doen zij aangifte. Deze dynamiek verklaart mede waarom stalking vaak laat wordt herkend door zowel slachtoffers als professionals. Ze benadrukt ook het belang van sensibilisering en training van politieambtenaren, hulpverleners en magistraten om vroege signalen van escalatie te kunnen detecteren.

Perceptie en betekenisgeving spelen niet alleen bij slachtoffers, maar eveneens bij daders een centrale rol. Zo kan een afwijzing niet als definitief worden beschouwd, maar als tijdelijk obstakel op weg naar een nog haalbaar relationeel doel. Daardoor kunnen neutrale of afhoudende signalen door de dader verkeerd worden gelezen als ambigu, hoopgevend of zelfs bemoeidigend. Het gevolg is dat de grens tussen ‘Ik probeer het nog één keer’ en hardnekkig intrusief gedrag voor de dader zelf diffuus wordt, terwijl de grens voor het slachtoffer al lang overschreden is.

Een bijkomende nuance is dat niet elke stalkingmelding berust op een objectief aantoonbaar stalkingpatroon. Onderzoek naar valse aangiftes van stalking is in dat verband interessant. Het laat namelijk zien dat een klein deel van de meldingen samenhangt met foutieve overtuigingen, waangedachten, aandacht- of sympathiezoekend gedrag, wraakmotieven of verkeerd geïnterpreteerde aannames over het gedrag van de verdachte. Dat betekent niet dat klachten lichtzinnig moeten worden benaderd, integendeel. Onschuldige personen kunnen zo belast worden met een gerechtelijk onderzoek. Soms wijst het op een ernstige psychische problematiek bij de melder. Ook hier is dus nuance vereist in de praktijk: kritisch onderzoeken zonder slachtoffers a priori te wantrouwen. De melder komt immers vaak overtuigend over, vertoont soms zelfs lichamelijke of emotionele klachten die sterk lijken op echt slachtofferschap. Eerder uitzonderlijk komt het ook voor dat personen die eerder slachtoffer waren, hyperalert zijn en onschuldige situaties gaan

interpreteren als tekenen van stalking. Dat doet niets af aan hun beleving van stress en onveiligheid, maar betekent wel dat praktijkprofessionals steeds moeten differentiëren tussen ervaren onveiligheid, objectiveerbare stalking en psychische of relationele factoren die die beleving kleuren. Een zorgvuldige beoordeling beschermt zowel echte slachtoffers als onterecht beschuldigde personen.

Scan deze QR-code als je het artikel *Belaging en stalkers: een onbemand terrein* met uitleg over psychologische en juridische aspecten van stalking wilt lezen.

1.5 KERNCOMPONENTEN VAN STALKING

1.5.1 Herhaling en duur

DEFINITIE – herhaling

Herhaling is een universeel criterium in zowel juridische als gedragswetenschappelijke definities van stalking. Eén enkel incident volstaat meestal niet; het gaat om een patroon dat zich uitstrekt over weken, maanden of zelfs jaren. Onderzoek toont aan dat langdurige casussen samenhangen met hogere kansen op psychische klachten, escalatie naar fysiek geweld en complexe hulpverleningsnoden.

‘Tien jaar! Twaalf jaar zijn we uit elkaar en gedurende tien jaar heb ik haar niet meer gehoord of gezien. En nu ik wil hertrouwen, begint ze me weer te stalken!’

In onderzoek wordt vaak een duur van minstens twee weken aangehaald als een scheidingslijn tussen kortdurend intrusief gedrag en schadelijkere, aanhoudende episodes van stalking. Verder blijkt dat slachtoffers die langer dan twee weken worden belaagd, gemiddeld rond de zes maanden lang worden lastiggevallen. Bij kortere episodes duurt het gedrag meestal enkele dagen tot een paar weken. Voor hulpverlening, politie en justitie heeft dit een belangrijke consequentie.

IN DE PRAKTIJK

Een dossier waarin de gedragingen maandenlang voortduren, verschillende kanalen bestrijken en telkens terugkeren nadat grenzen werden gesteld, moet anders worden beoordeeld dan een acuut maar kort postrelationeel conflict. De duur van het patroon zegt iets over volharding, over het falen van informele begrenzing en vaak ook over de kans dat controle- of fixatiemechanismen dieper verankerd zijn.

De nadruk op duur helpt ook om de temporaliteit van angst te begrijpen. Kortdurend intrusief gedrag kan intens zijn, maar langdurige patronen creëren een ander type schade: zij sluipen in het dagelijkse leven, verstoren routines en veranderen de manier waarop slachtoffers tijd ervaren. Slachtoffers leven niet meer van incident naar incident, maar in een toestand van permanente waakzaamheid. Die voortdurende verwachting dat er opnieuw contact zal volgen, maakt langdurige stalking psychologisch vaak zwaarder dan de afzonderlijke gedragingen laten vermoeden.

1.5.2 Intentionaliteit en cognitieve vertekeningen

DEFINITIE – intentionaliteit

Intentionaliteit in stalking verwijst naar het doelgerichte karakter van het gedrag: de dader tracht iets te bewerkstelligen, zoals relatieherstel, controle, wraak, schade en affectieve nabijheid, of handelt vanuit een combinatie van intenties.

Zoals hoger aangehaald, wijzen recente studies op het belang van cognitieve vervormingen bij stalkers, zoals het misinterpreteren van neutrale of afwijzende signalen, externalisering van schuld en rigide overtuigingen over verbondenheid of recht op contact.

‘Ga jij me zeggen hoe ik moet communiceren met mijn vrouw? De flikken hebben zich niet te moeien. Ze is mijn vrouw en wij gaan nooit scheiden. Dus ik heb het recht om bij haar te zijn.’

Deze cognitieve patronen verklaren mede waarom sommige stalkers hun gedrag volhouden ondanks duidelijke grenzen, juridische interventies of

negatieve gevolgen. Voor risicotaxatie en behandeling is het daarom cruciaal om niet alleen naar gedragsfrequentie te kijken, maar ook naar onderliggende overtuigingen en motieven en zo patronen in kaart te brengen, zoals in hoofdstukken 4 en 5 verder wordt uitgelegd.

Een sterke overtuiging dat de intimiteit kan worden hersteld, hangt bovendien samen met een ruimer gedragsrepertoire. Dat is voor de praktijk en theorie relevant: het suggereert dat volharding niet louter emotionele ontregeling weerspiegelt, maar ook een actief geloof dat verdere toenadering nog zinvol, gerechtvaardigd of kansrijk is. Het onderzoeken van de onderliggende motieven kan inzicht bieden. Juist daarom kunnen klassieke boodschappen zoals ‘Laat het los’ of ‘Ze wil geen contact’ weinig effect hebben wanneer de onderliggende denkpatronen niet wijzigen. In hardnekkige casussen functioneert stalking dan niet slechts als impulsief gedrag, maar als een inwendig gelegitimeerde strategie.

1.5.3 Intrusie in meerdere levensdomeinen

Intrusie vormt de kern van stalking. Waar intrusief gedrag zich aanvankelijk vaak in één domein manifesteert, zoals digitale communicatie, breidt het zich in veel casussen uit naar meerdere levensdomeinen: fysiek, sociaal, professioneel, digitaal en soms economisch. Uit onderzoek en praktijk blijkt dat stalking niet netjes rond één gedragscluster of soort gedrag is opgebouwd. Gedragingen clusteren wel in statistische modellen, waardoor verkeerdelijk de indruk kan ontstaan dat een bepaald gedrag gevaarlijk is, maar episodes van stalking laten zien dat er meestal een mengvorm is van direct contact, fysieke nabijheid, informatievergaring en reputatieschade, en dit in wisselende frequenties. De onvoorspelbaarheid is dus van belang, niet enkel het meest bedreigende gedrag. Enkel focussen op het ergste gedrag houdt het risico in om het bredere patroon over het hoofd te zien.

1.5.4 Angst, onzekerheid en verlies aan controle

Angst is een van de meest gerapporteerde gevolgen van stalking en vormt in verschillende juridische definities een essentieel criterium. Victimologische studies tonen dat slachtoffers vaak lijden onder onvoorspelbaarheid, hypervigilantie, slaapstoornissen, depressieve symptomen en een verstoord veiligheidsgevoel. Verder kan stalking ook leiden tot wijzigingen in verplaatsingsgedrag, werk of opleiding en sociale terugtrekking.

AANDACHTSPUNT

Niet alle slachtoffers benoemen hun ervaring primair in termen van angst. Sommigen rapporteren vooral boosheid, schaamte of frustratie, of proberen het gedrag te minimaliseren. Wetten die angst als noodzakelijke voorwaarde stellen, riskeren daardoor bepaalde slachtoffers onvoldoende te erkennen. Het is telkens een en-en-verhaal, waarbij wisselende emoties bij slachtoffers typerend zijn.

Het verlies aan controle staat centraal en hangt samen met depressieve symptomen, angst, sociale terugtrekking, slaapproblemen en andere gezondheidsklachten, zoals hoofdpijn en maag- en darmklachten. Zelfs wanneer er een eenmalige bedreiging is, kan de voortdurende onzekerheid over volgende contactpogingen of monitoring een sterk ontregelend effect hebben op het slachtoffer.

'Plots deed hij niets meer. Geen telefoontjes, geen berichten, hij liep niet meer in mijn straat en dook niet meer op aan mijn werk. Zeven dagen, een volledige week! Ik was bijna blij toen ik hem terugzag. Dan wist ik weer waar hij was en wat hij dacht. Het niet-weten was nog erger. En hij wist het. Hij zag de opluchting op mijn gezicht als ik hem terug zag staan toen ik door mijn keukenraam naar buiten keek. Hij heeft me zo in zijn macht!'

Voor slachtoffers is die ontregeling vaak relationeel én existentieel. Niet alleen stellen ze de eigen veiligheid in vraag; ook het vermogen om betekenissen toe te kennen, grenzen te stellen en het dagelijks leven te organiseren wordt onder druk gezet. In dat opzicht is stalking een aantasting van autonomie: het slachtoffer moet voortdurend anticiperen op de dader, ook wanneer er op dat moment geen direct contact is of geen concrete aanleiding bestaat dat de stalker met het slachtoffer in contact probeert te komen.

De psychische belasting is niet beperkt tot klassieke traumaklachten na een expliciete bedreiging, maar omvat een bredere ontregeling van het dagelijks functioneren en de mentale en fysieke gezondheid. Dat komt overeen met wat slachtoffers in stalkingcasussen vaak beschrijven: niet alleen angst hebben, maar voortdurend moeten anticiperen, twijfelen, controleren en plannen rond de mogelijkheid dat de stalker opnieuw zal opduiken.

Ook de subjectieve inschatting van dreiging is niet statisch. In onderzoek naar ongewenst intrusief gedrag blijkt dat plegers hun eigen gedrag niet noodzakelijk als bedreigend of schadelijk voor het slachtoffer beschouwen, terwijl slachtoffers diezelfde gedragingen als intimiderend of ontregelend kunnen beleven. Dat verschil in beleving is cruciaal. Het verklaart waarom casussen vaak gekenmerkt worden door asymmetrie in betekenisgeving: de dader minimaliseert of rationaliseert, het slachtoffer ervaart een persistente dreiging. In hoofdstuk 3 wordt dit verder verdiept.

IN DE PRAKTIJK

Professionele beoordeling moet steeds vertrekken vanuit patroon, context en impact, motieven en beleving van zowel het slachtoffer als de pleger. Dat is noodzakelijk om een correcte inschatting van een casus te kunnen maken.

1.5.5 Relationale context en escalatierisico

De relatie tussen dader en slachtoffer speelt een rol in de aard en ernst van stalking. Onderzoek en praktijk wijzen uit dat ex-partnerstalking doorgaans de hoogste risico's inhoudt op fysiek geweld, ernstige psychische schade en de intensiteit van voortdurende controlemechanismen. Onder meer de voorgeschiedenis van de relatie, de aanwezigheid van eerder partnergeweld en de toegang van de dader tot persoonlijke informatie verhogen het escalatierisico substantieel. Hoofdstuk 5 gaat hier dieper op in.

Niet-partnerstalking vertoont vaker motieven zoals sociale incompetentie, erotomanie of waangedachten. Deze casussen gaan soms gepaard met minder fysiek geweld, maar kunnen desondanks zeer belastend zijn door obsessieve volharding en reputatieschade voor het slachtoffer. Denk daarbij bijvoorbeeld aan stalking van beroemdheden. Nieuwe vormen van digitale stalking door onbekenden voegen hieraan nog een dimensie toe, namelijk die van anonimiteit en grensoverschrijdende bereikbaarheid.

'Ik heb mijn sociale media nodig voor mijn beroep. Ik kan dat niet meer loskoppelen van mijn identiteit. Maar fan X gaat te ver. De schunnige zaken die hij beschrijft, de gemene opmerkingen, gevolgd door aanvallen op andere fans, de liefdesverklaringen en alle andere zaken op die media. Ik hou elke keer mijn hart vast als ik iets post. Wat zal het nu weer zijn?'

De relationele context krijgt nog meer gewicht wanneer stalking wordt bekeken in samenhang met ernstig partnergeweld en partnerdoding. In overzichtsstudies werden de volgende factoren geïdentificeerd:

- jaloezie;
- relatiebreuk;
- recurrente conflicten;
- eerdere partnergeweldgeschiedenis; en
- stalkinggedragingen.

Daders zijn vaker dan gemiddeld ouder dan 35 jaar, vaker dan gemiddeld werkloos, en hebben vaker dan gemiddeld te maken met een psychiatrische problematiek, middelengebruik, en gebruik van wapens, vooral messen en vuurwapens. Stalking komt daarbij naar voren als risicofactor voor ernstig geweld.

AANDACHTSPUNT

Die bevinding moet zorgvuldig worden gelezen. Niet elke stalkingzaak mondt uit in ernstig fysiek geweld en zeker niet in feminicide. Maar de feminicide literatuur laat wel zien dat stalking in de subgroep van dodelijke of bijna-dodelijke partnerzaken opvallend vaak samen voorkomt met eerder partnergeweld, dwingende controle en een problematische relatiebreuk.

In een grootschalige studie van 51 onderzoeken over feminicide komen zo een aantal patronen opvallend vaak terug: psychologische en fysieke mishandeling voorafgaand aan de doding, middelengebruik, werkloosheid of psychosociale instabiliteit bij daders, en breuk- of scheidingscontexten als directe trigger. Daders vertoonden frequente stalkinggedragingen en een geschiedenis van partnergeweld; bij ernstige partnerdodingen werden bovendien vaak messen of vuurwapens gebruikt en kwam extreem geweld herhaaldelijk voor. Dat onderstreept dat professionals stalking in ex-partnercontext niet geïsoleerd mogen beoordelen, maar dat ze alle controle- en geweldssignalen voor, tijdens en na de huidige relatie in kaart moeten brengen.

1.6 OMVANG VAN STALKING: HOE VAAK KOMT STALKING VOOR?

1.6.1 Cijfers interpreteren

Onderzoek naar de omvang van stalking vormt een cruciale pijler binnen de gedragswetenschappelijke literatuur, omdat het inzicht geeft in de frequentie, aard en spreiding van het fenomeen in de algemene bevolking en een aanzet geeft voor de preventie en aanpak. Internationale studies tonen aan dat stalking een veelvoorkomende problematiek is. De aangiftebereidheid blijft echter laag en de meetmethoden variëren sterk, wat leidt tot uiteenlopende cijfers en interpretaties. Onderzoekers benadrukken dat omvangcijfers niet enkel beschrijven hoeveel mensen stalking ervaren, maar ook reflecteren hoe samenlevingen het fenomeen definiëren, herkennen en institutioneel behandelen.

Onderzoek wordt bovendien bemoeilijkt doordat verschillende studies niet hetzelfde object meten. Sommige bevragen brede gedragingen zoals het hoger beschreven ongewenste intrusieve gedrag; andere beperken zich tot gedrag dat aan wettelijke criteria voldoet; nog andere vereisen dat slachtoffers substantiële angst of stress rapporteren. Daardoor kunnen cijfers die als omvangcijfers van stalking worden weergegeven nogal verschillen en zijn ze niet strikt vergelijkbaar.

Scan deze QR-code om naar GenderStat België te gaan en meer te weten te komen over de kenmerken van stalking en over hoe slachtoffers hun gedrag aanpassen.

1.6.2 Internationale studies

Internationale studies vormen een belangrijke bron om de omvang van stalking te begrijpen. De bekende Europese studie van het Agency for Fundamental Rights (FRA-survey) van 2014 rapporteerde dat 18% van de Europese vrouwen sinds hun 15de levensjaar stalking heeft ervaren, met 5%

in het voorbije jaar. De recentste FRA-studie bevestigt dat stalking wijdverspreid is, met een toename van digitale vormen, vooral bij jongvolwassenen. Andere Europese studies tonen vergelijkbare bevindingen en benadrukken de verwevenheid met partnergeweld en digitale intimidatie. In de Verenigde Staten toont onderzoek dat ongeveer 15% van de vrouwen en 5% van de mannen levenslang met stalking te maken krijgt. Ongeveer 60-70% betreft stalking tussen partners.

Studies naar ongewenste toenadering na relatiebreuken illustreren hoe sterk cijfers stijgen wanneer men ook minder ernstige, kortdurende en niet noodzakelijk angstinducerende gedragingen meeneemt. In steekproeven onder jongvolwassenen rapporteerde in een studie van Foshay en O'Sullivan tussen 63% en 99% van de deelnemers minstens één ongewenste toenadering na een breuk. Zulke cijfers mogen niet rechtstreeks als stalkingprevalentie worden gelezen, maar zij zijn wel belangrijk omdat ze aantonen hoe breed het reservoir van gedragingen en dynamieken is waaruit ernstigere stalkingepisodes kunnen ontstaan. Ze maken zichtbaar dat ongewenste toenaderingen na een relatiebreuk in milde vorm relatief vaak voorkomen, terwijl de hardnekkige, langdurige en onregelende varianten een kleinere maar criminologisch en victimologisch veel zwaardere subgroep vormen.

1.6.3 Nationale cijfers en contextuele verschillen

Nationale prevalentiecijfers variëren sterk binnen Europa, voornamelijk door verschillen in wettelijke definities, registratiepraktijken en culturele opvattingen over grensoverschrijdend gedrag. In landen waar stalking expliciet strafbaar is en waar sensibilisering breed aanwezig is, rapporteren slachtoffers vaker stalkingincidenten, terwijl in landen met minder zichtbaarheid lagere meldingscijfers worden gerapporteerd, ondanks vergelijkbare feitelijke prevalenties.

AANDACHTSPUNT

In België blijkt uit politiecijfers en slachtofferbevragingen dat stalking een substantieel maar onderschat fenomeen is. Hoewel jaarlijks ruim 20.000 tot 32.000 aangiftes geregistreerd worden, wijst onderzoek erop dat een groot aantal slachtoffers geen aangifte doet, vaak uit angst voor escalerende reacties, schaamte, lage verwachtingen van justitie of normalisering van intrusief gedrag.

Culturele normen beïnvloeden eveneens de prevalentiecijfers. In meer patriarchale contexten worden bepaalde vormen van intrusief gedrag sneller genormaliseerd of als 'romantisch' beschouwd, waardoor slachtoffers gedrag minder snel als stalking benoemen. Daartegenover tonen studies in sterk gedigitaliseerde samenlevingen een hogere prevalentie van cyberstalking, wat de nood benadrukt om prevalentie steeds in sociale en technologische context te interpreteren.

1.6.4 Risicogroepen en differentiële prevalentie

Niet iedereen wordt in dezelfde mate slachtoffer van stalking. Bepaalde groepen hebben een significant verhoogd risico om slachtoffer te worden. Vrouwen rapporteren wereldwijd vaker slachtofferschap van stalking dan mannen, maar dit verschil is het grootst wanneer stalking met partnergeweld wordt gecombineerd.

Het verhaal van Pedro

Pedro deed aangifte van maandenlange stalking door zijn ex-vrouw Kimberly. Na de breuk had de vrouw het moeilijk, maar hij was blij dat ze nog konden praten met elkaar over het welzijn van de kinderen. Na enkele maanden leert Pedro Josie kennen. Al vlug verandert de relatie in een latrelatie, waarbij Josie meer en meer bij Pedro verblijft. Het koppel groeit langzaam naar elkaar toe en ook met zijn kinderen klikt het goed. Plots verandert Kimberly. Ze wordt woest en laat duidelijk blijken dat ze Josie niet duldt. Ze stuurt vele WhatsAppberichten naar Pedro, maar ook naar Josie en zelfs naar haar kinderen als ze bij papa zijn. De honderden berichten worden steeds gemener, bedreigender en gaan letterlijk dag en nacht door. Kimberly staat Pedro op te wachten als hij de kinderen aan school afzet, alleen om te zien of Josie er niet bij is. Wanneer het nieuwe koppel met de kinderen iets gaat eten en naar de bioscoop gaat, ziet Pedro dat zijn ex-vrouw hen observeert vanuit haar auto. Gelukkig hebben de kinderen dat niet door. Elke keer wanneer ze van hun vader komen, worden de kinderen door hun moeder uitgehoord. Dit begint zwaar te wegen op de pubers.

Dit gaat maanden door, met momenten waarbij Kimberly iets stiller, minder aanwezig is en andere momenten waarbij ze haar op alle mogelijke manieren op afstand houden.

Wanneer Kimberly via de achtertuin over de omheining kruipt, door de tuin sluipt en doodleuk binnenstapt in Pedro's keuken is de druppel. Ze gaat mee aan tafel zitten en begint te eten van het ontbijt van haar ex-man. Op dat moment is Pedro echt angstig voor het gedrag van zijn ex en belt hij de politie. Hij is bang dat ze in haar destructieve bui anderen iets zou aandoen, maar hij is vooral bang dat hij zijn geduld zou verliezen, haar hardhandig buiten zou zetten en dan zelf de schuldige zou worden.

De politie brengt Kimberly over naar het ziekenhuis, waar ze met ernstige depressieve gedachten en destructieve ideeën wordt opgenomen en de nodige hulp krijgt. Dat blijkt zijn vruchten af te werpen: de stalking stopt en de ex-vrouw kan haar leven ook opnieuw opbouwen.

Jongvolwassenen vormen de kwetsbaarste leeftijdsgroep. Studies wijzen uit dat stalking, en met name digitale vormen, opvallend vaker voorkomt bij 18-tot 29-jarigen. Dit hangt samen met intensiever gebruik van digitale media, grotere sociale zichtbaarheid en hun afhankelijkheid van online communicatie.

Personen uit lgbtqi+-gemeenschappen lopen eveneens een verhoogd risico. Onderzoek toont aan dat zij vaker geconfronteerd worden met online intimidatie, bedreigingen, outing en identiteitsmisbruik. Daarnaast vormt eerder slachtofferschap een extra risico. Polyvictimisatie verhoogt de kans op stalking substantieel, vooral bij slachtoffers van partnergeweld of trauma in de kindertijd.

De jongvolwassen levensfase verdient bijzondere aandacht voor sensibilisering over potentieel slachtofferschap van stalking. Niet alleen omdat digitaal contact in deze fase intensiever is, maar ook omdat relatievorming, relatieverlies en identiteitsontwikkeling dan sterk met elkaar verweven zijn. Breuken komen in deze leeftijdsgroep opvallend vaker voor en het geloof dat hereniging nog haalbaar is, een emotionele coping, hangt samen met

een bredere inzet van intrusieve tactieken. Dat betekent niet dat jongvolwassenen disproportioneel vaak ernstige stalkers zijn, maar wel dat deze groep een context biedt waarin vroege intrusieve patronen relatief zichtbaar worden en preventie dus potentieel veel winst kan opleveren in de praktijk.

Jongvolwassenen zijn niet alleen kwetsbaar door hun gebruik van digitale media, maar ook doordat relatiebreuken in deze fase vaak samenvallen met identiteitsontwikkeling, emotionele afhankelijkheid en beperkte ervaring met grenshantering. In deze periode zijn relatievaardigheden zich nog aan het ontwikkelen. Dat maakt deze groep vatbaarder om aanhoudende postrelationele toenaderingspogingen te ondernemen. Preventie in deze doelgroep moet daarom niet uitsluitend focussen op grensoverschrijdend en gevaarlijk gedrag, maar ook op relationele competentie, emotieregulatie, omgaan met afwijzing en het herkennen van vroege intrusie.

IN DE PRAKTIJK

Voor beleid en praktijk zijn vooral die cijfers bruikbaar die duidelijk onderscheiden tussen kortdurende, relatief normatieve intrusies enerzijds en persisterende, angst- of *distress*-opwekkende stalkingepisodes anderzijds. Bovendien is het relevant om te differentiëren naar leeftijdsgroepen en andere sociaaldemografische kenmerken, zoals werk- of opleidingsstatus.

1.7 BESLUIT

Professionals die met stalkingcasussen werken, moeten steeds heel wat afwegingen maken en vooral grondig kunnen zien wat er echt speelt, de context duiden, de dynamieken analyseren en de taal van slachtoffers en daders ontrafelen. In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat stalking veel gezichten heeft en niet in een afgebakende definitie kan worden gegoten. Juridisch en gedragswetenschappelijk zijn er verschillende invalshoeken die relevant en aanvullend zijn. Een aantal kerncomponenten zijn wel gemeenschappelijk en moeten de basis vormen voor een degelijke preventie en aanpak. Juridische definities benadrukken herhaling, intentionaliteit, angst en impact op rust of veiligheid. Gedragswetenschappelijke definities

conceptualiseren stalking als een proces van aanhoudende, intentionele en ongewenste intrusie met een brede waaier aan gedragingen, motieven en gevolgen.

We moeten telkens ook alert zijn voor het onderscheid tussen stalking en ongewenst intrusief gedrag, dat gradueel is en wordt bepaald door duur, intensiteit, variatie en de ervaren impact, met digitalisering als extra dimensie en overheersend in meerdere levensdomeinen. Stalking en de motieven kunnen dus pas goed begrepen worden wanneer men incidenten leest als een patroon met een doelintentie. Verder weten we dat specifiek na relatiebreuken de relationele ontregeling, ruminatie, coping en foutieve denkpatronen een belangrijke voedingsbodem kunnen vormen voor volhardende intrusie en langdurige stalking. De nuancering geldt ook hier: valse aangiftes zijn mogelijk. Ze komen dan wel niet veel voor, maar kunnen de analyse van interpretatie in de verkeerde richting sturen.

Wie stalking wil begrijpen, moet rekening houden met de ambiguïteit van individuele gedragingen, het cumulatieve karakter van patronen, de rol van relationele context en de beperkingen van beschikbare praktijktools en gevalideerde instrumenten. Dat inzicht is essentieel voor alles wat volgt in het boek: voor het onderscheiden van soorten stalking, voor risicotaxatie, voor slachtofferdetectie en voor de keuze van passende juridische en hulpverleningsreacties.

Diezelfde methodologische waakzaamheid is ook praktisch van belang. In de politie- en hulpverleningsrealiteit moeten professionals vaak oordelen op basis van fragmentarische informatie: enkele screenshots, een reeks berichten, een melding van opduiken, een vaag gevoel van dreiging, een geschiedenis van partnergeweld, of net een klacht waarin objectivering lastig is. Een sterk kader helpt dan om niet te blijven steken in de vraag of één gedraging ‘erg genoeg’ is, maar om systematisch te kijken naar herhaling, duur, ongewenstheid, context, impact, relatie tot de dader en tekenen van escalatie.

Een zorgvuldig begrip van stalking vormt het vertrekpunt voor elke verdere analyse van slachtofferschap, daderdynamiek, risicobeoordeling en professioneel handelen. Vanuit dat fundament zijn de volgende hoofdstukken opgebouwd.

Scan deze QR-code als je het artikel *Er is geen kant-en-klare oplossing voor stalking* wilt lezen. Hierin vind je info over de mogelijke aanpak van stalking en het gebrek aan een kant-en-klare oplossing.

Scan deze QR-code als je de Spotify-playlist wilt bekijken met alle songs die in het boek aan bod komen.

Jeanny (Falco)

*Sie werden dich nicht finden.
Niemand wird dich finden, du bist bei mir.*

REFERENTIES

- Council of Europe. (2011). *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (CETS No. 210). Council of Europe.
- Cupach, W. R., & Spitzberg, B. H. (2004). *The dark side of relationship pursuit: From attraction to obsession and stalking*. Lawrence Erlbaum Associates.
- De Smet, O., Uzieblo, K., Loeys, T., Buysse, A., & Onraedt, T. (2015). Unwanted pursuit behavior after breakup: Occurrence, risk factors, and gender differences. *Journal of Family Violence*, 30(6), 753-767. <https://doi.org/10.1007/s10896-015-9687-9>
- Dreßing, H., Gass, P., Schultz, K., & Kuehner, C. (2020). The prevalence and effects of stalking. *Deutsches Ärzteblatt International*, 117(20), 347-353. <https://doi.org/10.3238/arztebl.2020.0347>
- European Union Agency for Fundamental Rights, European Institute for Gender Equality, & Eurostat. (2024). *EU gender-based violence survey: Key results*. Publications Office of the European Union. <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/eu-gender-violence-survey-key-results>
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). *Violence against women: An EU-wide survey: Main results*. Publications Office of the European Union.
- Foshay, J. E., & O'Sullivan, L. F. (2019). Coping and unwanted pursuit behaviours following breakups in young adulthood. *Journal of Relationships Research*, 10, Article e3. <https://doi.org/10.1017/jrr.2018.23>
- Groenen, A. (2006). *Stalking: Risicofactoren voor fysiek geweld*. Maklu.
- Groenen, A., & Uzieblo, K. (2013). De vele gezichten van het fenomeen stalking: Zoektocht naar hulp. In *Handboek familiaal geweld* (p. 1-9). Politeia.
- Kaur, P., Dhir, A., Tandon, A., Alzeiby, E. A., & Abohassan, A. A. (2021). A systematic literature review on cyberstalking: An analysis of past achievements and future promises. *Technological Forecasting and Social Change*, 163, Article 120426. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120426>
- Maran, M. L., Varetto, A., & Zedda, M. (2020). Stalking victimization and psychological consequences: A systematic review. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 12(2), 65-73. <https://doi.org/10.5093/ejpalc2020a7>
- McEwan, T. E., Simmons, M., Clothier, T., & Senkans, S. (2021). Measuring stalking: The development and evaluation of the Stalking Assessment Indices (SAI). *Psychiatry, Psychology and Law*, 28(3), 435-461. <https://doi.org/10.1080/13218719.2020.1787904>
- Michaux, E., Groenen, A., & Uzieblo, K. (2017). Unwanted behaviors and nuisance behaviors among neighbors in a Belgian community sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(13), 1967-1994. <https://doi.org/10.1177/0886260515590783>
- Mullen, P. E., Pathé, M., & Purcell, R. (2000). *Stalkers and their victims*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139106863>
- Nikupeteri, A., Katz, E., & Laitinen, M. (2021). Coercive control and technology-facilitated parental stalking in children's and young people's lives. *Journal of Gender-Based Violence*, 5(3), 395-412. <https://doi.org/10.1332/239868021X16285243258834>
- Pathé, M., & Mullen, P. E. (1997). The impact of stalkers on their victims. *The British Journal of Psychiatry*, 170(1), 12-17.
- Petherick, W. A., & Jenkins, A. (2014). False reports of stalking: Motivations and investigative considerations. *Journal of Threat Assessment and Management*, 1(2), 93-101. <https://doi.org/10.1037/tam0000005>
- Spitzberg, B. H., & Cupach, W. R. (2007). The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior*, 12(1), 64-86. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.05.001>
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (1998). *Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey*. National Institute of Justice.

- Uzieblo, K., Michaux, E., Stockman, D., & Groenen, A. (2017). Prevalentie van en hanteringsgedrag bij stalkingsgerelateerd gedrag onder burens: Een eerste exploratie in Vlaanderen. *Panopticon*, 38(1), 9-24.
- van der Aa, S. (2010). *Stalking in the Netherlands: Nature and prevalence of the problem and the effectiveness of anti-stalking measures*. Maklu.
- van der Aa, S., & Groenen, A. (2011). Identifying the needs of stalking victims and the responsiveness of the criminal justice system: A qualitative study in Belgium and the Netherlands. *Victims & Offenders*, 6(1), 19-37. <https://doi.org/10.1080/15564886.2011.534006>
- Woodlock, D. (2017). The abuse of technology in domestic violence and stalking. *Violence Against Women*, 23(5), 584-602. <https://doi.org/10.1177/1077801216646277>